

Эдуард Успенский

Крокодил Гена и его друзья

Эдуард Успенский

Крокодил
Гена һәм
аның
дуслары

КАЗАН
ТАТАРСТАН КИТАП НӘШРИЯТЫ
2018

УДК 821.512.145-34-93
ББК 84(2Рос=Рус)-4''465.04/.12"
У76

Рус теленнән *Фәйрүзә Мөслимова* тәржемәсе

Рәссамы *Алексей Мамаев*

Успенский, Э. Н.

У76 Крокодил Гена һәм аның дуслары / Эдуард Успенский ; [тәрж. Фәйрүзә Мөслимова ; рәссамы Алексей Мамаев]. — Казан : Татар. кит. нәшр., 2018. — 80 б.
ISBN 978-5-298-03612-2

Литературно-художественное издание

Для детей дошкольного и младшего школьного возраста

Успенский Эдуард Николаевич

КРОКОДИЛ ГЕНА И ЕГО ДРУЗЬЯ

Казань. Татарское книжное издательство. 2018

Перевод с русского на татарский язык

Әдәби-нәфис басма

Мәктәпкәчә һәм кече яшьтәге мәктәп балалары өчен

Успенский Эдуард Николаевич

КРОКОДИЛ ГЕНА ҺӘМ АНЫҢ ДУСЛАРЫ

Мөхәррире *А. Ф. Галиәхмәтова*. Бизәләш мөхәррире *Р. Х. Хәсәншин*. Техник мөхәррире һәм компьютерда биткә салучысы *Л. И. Матвеева*. Корректоры *И. И. Галиева*.

[0+] Знак информационной продукции согласно ФЗ от 29.12.2010 г. № 436—ФЗ.

Оригинал-макеттан басарга кул куелды 26.03.2018. Форматы 84х108¹/₁₆. Шартлы басма табагы 8,4. Тиражы 2750 д. Заказ Е-1081.

«Татарстан китап нәшрияты» ТР ДУП.

420066. Казан, Декабристлар урамы, 2. Тел./факс: (843) 519-45-22.

<http://www.tatkniga.ru> e-mail: info@tatkniga.ru

Татарстан китап нәшриятының фирма кибетләре:

Казан, Бауман урамы, 19. Тел.: (843) 294-70-50.

Казан, Бауман урамы, 29/11. Тел.: (843) 292-03-18.

Казан, Декабристлар урамы, 2. Тел.: (843) 519-45-13.

Маркетинг бүлеге:

Казан, Декабристлар урамы, 2. Тел.: (843) 519-45-35.

Интернет-кибет:

<http://www.tatkniga.ru>

«Татмедиа» АЖ филиалы «Идел-Пресс» полиграфия-нәшрият комплексы.

420066. Казан, Декабристлар урамы, 2.

УДК 821.512.145-34-93

ББК 84(2Рос=Рус)-4''465.04/.12"

ISBN 978-5-298-03612-2

© Татарстан китап нәшрияты, 2018

© Успенский Э. Н., 2018

© Мөслимова Ф. Ә., тәрж., 2018

КЕРЕШ СҮЗ, АНЫ УКЫМАСАҢ ДА БУЛА

Балалар, мөгаен, сезнең һәркайсыгызның да яраткан уенчыгы бардыр. Бәлки әле, икәү, хәтта бишәүдер. Минем, мәсәлән, бәләкәй чакта яраткан уенчыгым өчәү иде: Гена исемле бик зур резин крокодилым, Галя исемле кечкенә пластмасс курчагым, аннары — Чебурашка дигән мәзәгрәк исемле килбәтсез бер плюш жәнлегем. Чебурашканы уенчыклар фабрикасында ясаган булсалар да, аны шулкадәр начар итеп ясаганнар, хәтта аның кем икәнлеген дә аерып булмаслык иде. Кем иде соң ул: куянмы, этме, песиме, әллә инде Австралия көнгерәсеме? Күзләре ябалакныкы кебек зур, сары, башы куянныкыдай йомры, койрыгы исә нәни аю балаларыныкы кебек кечкенә генә, йомшак. Эти-әнием Чебурашканы әлегәчә фәнгә билгеле булмаган, эссе тропик урманнарда гына очрый торган жәнлек дип аңлаталар. Мин баштарак фәнгә билгеле булмаган бу Чебурашкадан бик курка, шуңа күрә аның белән бер бүлмәдә калырга да теләми идем. Тора-бара гына аның бу шикле кыяфәтенә ияләштем, крокодил Гена белән пластмасс курчак Галяны яраткан кебек үк ярата да башладым. Ул вакыттан соң күп гомерләр үттә, ләкин мин үземнең кечкенә дусларымны барыбер хәтерлим, шуңа күрә алар турында тулы бер китап та язып чыктым. Әлбәттә инде, китапта алар уенчык түгел, тере жән ияләре булачак.

БЕРЕНЧЕ БҮЛЕК

Бер куге тропик урманда яшәгән, ди, булган, ди, мәзәк кыя-фәтле бер нәни жәнлек. Аның исеме Чебурашка икән. Дөрөс-рәге, тропик урманда яшәгән чакта, аның бернинди исеме дә булмаган. Ә «Чебурашка» дигән исемне аңа соңрак, урманнан китеп, кешеләр белән очрашкач биргәннәр. Чөнки жәнлекләр-гә исемне кешеләр бирәләр бит. Филгә — фил икәнлеген, жи-рафка — жираф икәнлеген, куянга куян икәнлеген дә кешеләр әйткән. Әмма фил, әгәр дә уйлап караган булса, үзенең фил икәнлеген чамалаган булыр иде. Чөнки аның исеме шундый гади бит! Ә менә гиппопотам дигән катлаулы исемле жан ия-сенең хәле ничегрәк? Менә син үзеңнең ги-потам яисә по-по-там да түгел, ә нәкъ менә гип-по-по-там икәнлегеңне чама-лап кара! Менә минем жәнлегем дә шулай инде, ул беркайчан да үзенең исеме турында уйланып баш ватмаган, ә бары тик үзенең ерак тропик урманында яшәвен генә белгән. Бервакыт ул иртән иртүк уянган да, тәпиләрен аркасына куеп, берәз йө-реп керергә, саф һава суларга чыгып киткән. Йөргән-йөргән дә бер зур жимеш бакчасы янында әфлисуннар тутырылган берничә әржә күреп алган. Күп уйлап тормыйча, шуларның берсенә кереп утырган да сыйланырга керешкән бу. Ике зур әфлисунны ашап бетергәч, тамагы туеп, кыймылдыйсы да кил-ми башлаган. Шуңа күрә әфлисуннар өстендә үк йоклап кит-кән. Чебурашка шундый каты йоклаган, ди, хәтта эшчеләр ки-леп, әржәләрне кадаклап чыкканнарын да сизми калган. Аннан соң бу әфлисуннарны, Чебурашка белән бергә корабльгә төяп, ерак сәфәргә озатканнар. Әржәләр океан-диңгезләр буйлап шактый озак йөзгәннәр, ахыр чиктә бик зур шәһәрнең жиләк-

ТЕЛЕФОН

жимеш кибетенә барып эләккәннәр. Бер әржәне ачсалар, анда бернинди әфлисун юк, ә бәлки симез-юан Чебурашка гына тәгәрәп ята, ди. Сатучылар аны әлеге каютасыннан өстерәп чыгарып, өстәлгә утыртып куйганнар. Ләкин Чебурашка өстәлдә утыра алмаган: әржәдә бик озак ятканга күрә, аның тәпиләре оеган булган. Як-ягына карап утырган-утырган да урындыкка тәгәрәп төшкән. Урындыкта да озак утыра алмаган — идәнгә тәгәрәгән.

— Ай-яй, нинди Тиктормас икән син! — дигән кибетнең директоры. — Нич бер урында утырып тора алмыйсың!

Ә «Тиктормас» дигән сүз аның телендә «Чебурашка» икән. Шулай итеп, безнең жәнлек үзенең Чебурашка икәнлеген белгән.

— Нишләтергә инде сине хәзер? — дип сораган директор. — Әфлисун урынына сатып булмый бит инде!

— Белмим, — дигән Чебурашка. — Ничек телисез, шулай эшләгез.

Директорга Чебурашканы, култык астына кыстырып, шәһәр зоопаркына илтергә туры килгән. Тик Чебурашканы зоопаркка кабул итмәгәннәр. Беренчедән, зоопарк болай да туп-тулы икән. Икенчедән, Чебурашка фәнгә бөтенләй билгесез жәнлек булып чыккан. Аны кая куясын беркем дә белмәгән: куяннарынынамы, юлбарыслар читлегенәме, әллә инде диңгез ташбакалары белән бергәме? Ахыр чиктә директор Чебурашканы кабат култык астына кыстырган да шулай ук кибет директоры булып эшләгән ерак кардәше янына юл тоткан. Аның кибетендә бәясе төшерелгән товарлар сатыла икән.

— Ярар соң, — дигән икенче номерлы директор, — бу жәнлек ошый миңа. Ул ялгыш ясалган уенчыкка охшаган! Мин аны үземнең эшемә алып барырман. Барасыңмы минем белән?

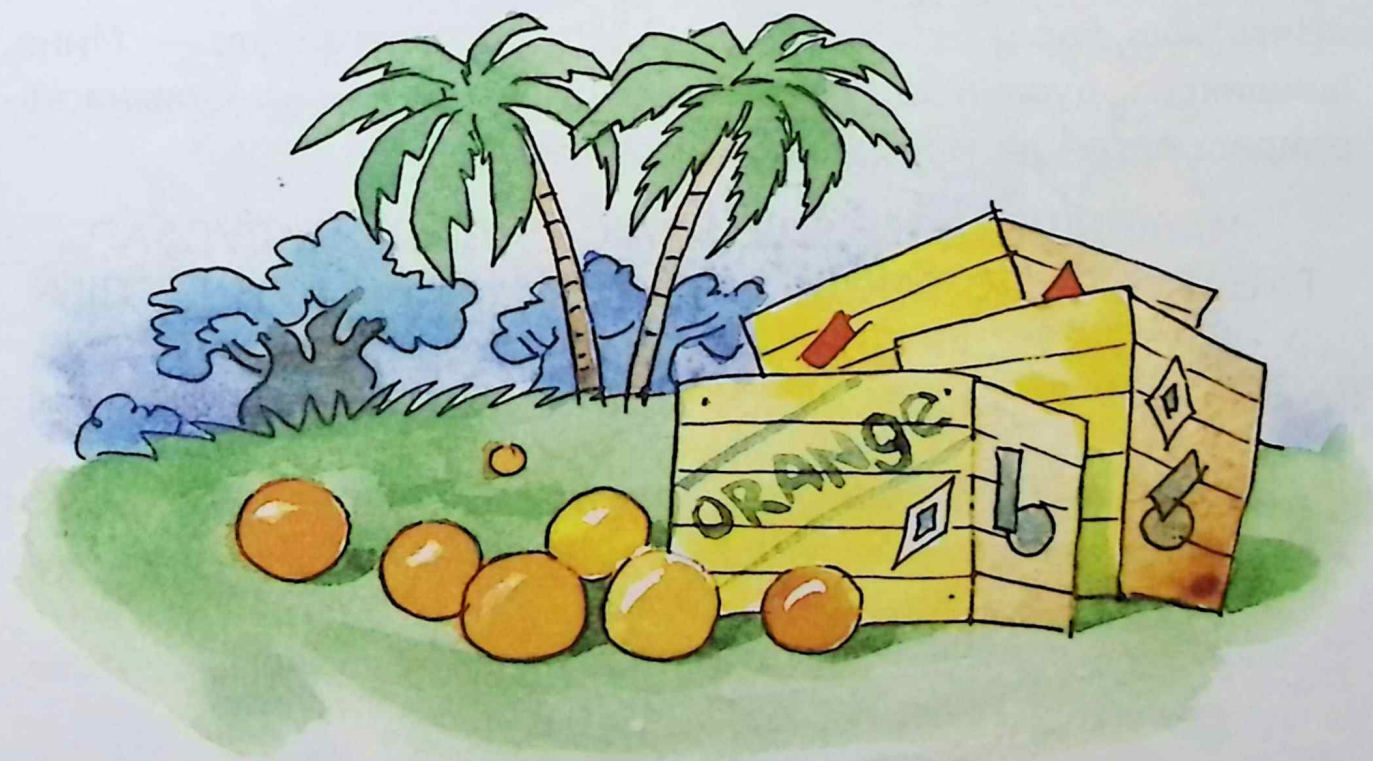
— Барам, — дигән Чебурашка. — Ә миңа нишләргә кирәк булачак соң?

— Витринада торып, үтеп баручыларның игътибарын жәлеп итәргә. Аңлашылдымы?

— Аңлашылды, — дигән жәнлек. — Ә мин кайда яшәрмен икән?

— Кайда яшәрсеңме?.. Нич югы, менә монда! — Директор Чебурашкага кибет янында торган иске телефон будкасын күрсәткән. — Ул синең өең булыр!

Шулай итеп, Чебурашка әлеге зур кибеттә эшли һәм шушы бәләкәй генә өйдә тора башлаган. Әлбәттә, бу өй шәһәрдә иң яхшылардан саналмаган. Әмма Чебурашка карамагында һәрвакыт автомат телефон булган, һәм ул, өеннән чыкмыйча гына, үзе теләгән теләсә кемгә чылтырата алган. Дөрөс, аның чылтыратыр кешесе булмаган да инде, тик ул моның өчен бер дә борчылмаган.

ИКЕНЧЕ БҮЛЕК

Чебурашка килеп элэккән бу шәһәрдә Гена исемле крокодил яшәгән, ди. Һәр көн иртә белән ул үзенең нәни генә фатирында йокыдан тора, юына, иртәнге ашын ашый да зоопаркка эшкә китә икән. Зоопаркта ул... крокодил булып эшләгән. Эш урынына килеп җиткәч, ул чишенә, костюмын, эшләпәсен, таягын кадакка элөп куя да кояшка, бассейн янына сузылып ята, ди. Аның читлегенә «Африка крокодилы Гена. Илле яшьтә. Ашатырга, сыйпарга рөхсәт ителә» дигән язу элөп куелган. Эш сәгәте беткәч, Гена, әйбәтлөп киенеп, үзенең кечкенә фатирына кайтып китә. Өендә ул газеталар укый, төрөбкәсен тарта, аннары кич бую, дәфтәренә сызгалап, үз-үзе белән «суга батырышлы» уйный. Ә бервакыт, үз-үзенә тоташ кырык биш тапкыр оттыргач, аңа бик тә, бик тә күңелсез булып китә. «Нигә мин һәрвакыт ялгыз соң? — дип уйлаган ул. — Миңа, һичшиксез, дуслар табарга кирәк». Шуннан соң ул кулына карандаш алган да мондый белдерү язган:

«ИЛЛЕ ЯШЕНДӘГЕ ЯШЬ КРАКОДИЛ ҮЗЕНӘ ДУСЛАР
ТАБАРГА ТЕЛИ. ТАҚДИМНӘР БЕЛӘН МЕНӘ БУ АДРЕСКА
КИЛЕГЕЗ: ЗУР ПИРОЖНАЯ УРАМЫ, 15 нче ЙОРТ,
«Ы» КОРПУСЫ. ӨЧ ЯРЫМ ТАПКЫР ЧЫЛТЫРАТЫРГА».

Шул ук кичтә ул шәһәр буйлап белдерүләрен элөп чыккан да көтә башлаган.

ӨЧЕНЧЕ БҮЛЕК

Икенче көнне кич белән бик соң гына кемдер ишек кыңгыравына баскан. Бусагада кечкенә генә, әмма бик житди бер кыз басып тора, ди.

— Сезнең белдерүегездә өч хата бар, — дигән ул.

— Бу һич мөмкин түгел! — дигән крокодил, чөнки ул, ким дигәндә унсигез хатасы бардыр, дип уйлаган. — Йә, нинди хаталар инде?

— Беренчедән, «крокодил» сүзе «о» белән языла, икенчедән, «тәкъдим» сүзе алай язылмый, өченчедән, илле яшътә булгач, сез ничек яшъ була аласыз?

— Ә бит крокодиллар өч йөз ел яши, димәк, мин яшь әле.

— Барыбер дәрәс язарга кирәк. Әйдәгез, танышыйк. Минем исемем Галя. Балалар театрында эшлим.

— Ә минем исемем Гена. Мин зоопаркта эшлим. Крокодил булып.

— Ә хәзер без нәрсә эшләячәкбез?

— Берни дә. Әйдәгез, сөйләшеп кенә утырыйк.

Әмма бу вакытта кабат ишеккә чылтыратканнар.

— Кем бар? — дип сораган крокодил.

— Бу мин, Чебурашка! — Бүлмәгә бөтенләй таныш булмаган бер жәнлек килеп кергән. Үзе көрән, зур түгәрәк күзле, йомшак кына кыска койрыгы да бар.

— Сөз кем? — дип сораган аннан Галя.

— Белмим, — дип җавап кайтарган кунак.

— Бөтенләй-бөтенләй белмисезмени? — дигән Галя.

— Бөтенләй-бөтенләй...

— Ә сөз алай-болай аю баласы түгелме?

— Белмим, — дигән Чебурашка, — бәлки, шулайдыр.

— Юк, — дигән крокодил, — ул бер тамчы да аю баласы түгел. Аюларның күзләре бәләкәй, ә моның әнә нинди зур!

— Ул чакта, бәлки, көчәктер! — дигән Галя.

— Бәлки, — дип ризалашкан кунак. — Ә көчәкләр агач башына үрмәлиме?

— Юк. Үрмәләми, — дип җавап кайтарган Гена. — Алар күбрәк өрәләр.

— Ничек итеп?

— Менә болай: һау-һау! — дип өрәп күрсәткән Гена.

— Юк, мин алай эшли белмим, — дигән борчылып Чебурашка. — Димәк, мин көчәк түгел!

— Ә мин сезнең кем икәнлегегезне беләм, — дигән Галя кабат. — Сөз, мөгаен, леопардтыр.

— Шулайдыр, — дигән Чебурашка. Аңа хәзер кем дисәләр дә барыбер булган. — Мөгаен, мин леопардтыр!

Леопардны берсенең дә күргәне юк бит, шуңа күрә читкәрәк тайпылганнар. Шулай хәерлерәк булыр дип.

— Әйдәгез, сүзлектән карыйк! — дип тәкъдим иткән Галя. — Анда бөтен сүзләргә аңлатма бар, теләсә кайсы хәрефтән башлап. (Балалар, әгәр сез сүзлектен ни икән белмәсәгез, хәзер сөйлим: ул — шундый махсус китап, анда бөтен дөньядагы сүзләр жыйылган, һәм һәр сүзнең мәгънәсе аңлатылган.)

— Әйдәгез, сүзлектән карыйк, — дип ризалашкан Чебурашка. — Тик нинди хәрефтән карыйбыз соң?

— «РР-РР-РРЫ» хәрефеннән, — дигән Галя. — Чөнки леопардлар ЫРЛЫЙ.

— «Т» хәрефеннән дә, — дип өстәгән Гена. — Чөнки леопардлар ТЕШЛИ.

Әлбәттә, Галя да, Гена да хаклы булмаган, чөнки леопардны «РР-РР-РРЫ» хәрефеннән дә, «Т» хәрефеннән дә түгел, «Л» хәрефеннән эзләргә кирәк бит. Чөнки ул ЛЕОПАРД лабаса, РР-РР-РРЫОПАРД яисә Т...ОПАРД түгел!

— Әмма мин ырламыйм да, тешләмим дә, — дигән Чебурашка. — Димәк, мин леопард түгел!.. — Аннары ул кабат крокодилдан сораган: — Әгәр сез минем кем икәнемне белә алмасагыз, минем белән дуслашмассызмы инде?

— Нишләп? — дигән Гена. — Барысы да үзегездән тора. Әгәр сез яхшы иптәш булып чыксагыз, без сезнең белән рәхәтләнеп дуслашырбыз. Әйеме? — дип сораган ул кыздан.

— Әлбәттә! — дип ризалашкан Галя. — Бик шатланып!

— Ура! — дип кычырып жибәргән Чебурашка. — Ура! — Аннары түшәмгә кадәр диярлек сикереп куйган.

ДҮРТЕНЧЕ БҮЛЕК

— Ә хәзер без нәрсә эшләячәкбез? — дип сораган Чебурашка, бер-берсе белән танышу төгәлләнгәч.

— Әйдәгез, «Суга батырышлы» уйныйбыз! — дигән Гена.

— Юк, — дип белдергән Галя. — Иң яхшысы — «Оста куллар» түгәрәге оештырыйк.

— Ә минем бит кулларым юк! — дип каршы чыккан Чебурашка.

— Минем дә, — дип өстәгән аңа крокодил. — Минем тәпиләрем генә бар.

— Бәлки, безгә «Оста тәпиләр» түгәрәге оештырырга дыр? — дип тәкъдим иткән Чебурашка.

— Яки «Оста койрык»? — дип өстәгән крокодил.

— Тик, кызганычка, минем койрыгым юк шул, — дигән Галя.

Барысы да тынып калган. Шул чакта Чебурашка өстәлдәге будильникка күз төшергән.

— Ә беләсезме, хәзер вакыт соң инде. Безгә таралырга кирәк. — Ул һич кенә дә яңа дусларының үзе турында бәйләнчек дип уйлауларын теләмәгән.

— Әйе, — дип ризалашкан крокодил. — Безгә чыннан да таралырга кирәк.

Дәрәсән әйткәндә, аның беркая да таралыр җире булмаган, бары тик йокысы гына килгән. Бу төндә дә Гена һәрвакыттагыча тыныч йоклаган. Ә Чебурашкага килсәк — ул бик начар йоклаган. Ул һаман да үзенең дуслары барлыкка килүенә ышана алмаган. Чебурашка урынында бик озак боргаланып яткан, әледән-әле сикереп торып, үзенең кечкенә телефон будкасында почмактан почмакка йөргәләгән.

БИШЕНЧЕ БҮЛӨК

Хәзер Гена, Галя, Чебурашка һәр кичне диярлек бергә үткәрә башлаганнар. Эштән соң алар крокодилның өендә жыелалар, тыныч кына гәпләшеп утыралар, кофе эчә-эчә, «суга батырышлы» уйныйлар, ди.

Шулай да Чебурашка һич кенә дә үзенең чын дуслар табуына ышанып житә алмаган. «Кызык, — дип уйлаган ул бервакыт, — әгәр мин үзем крокодилны кунакка чакырсам, килер идеме икән? Әлбәттә, килер иде, — дип, үзен үзе юаткан аннары. — Без аның белән дуслар бит! Әгәр дә булмаса?» Тик озак уйланмас өчен, Чебурашка телефон трубкасын алган да крокодилга чылтыраткан.

— Алло, Гена, сәлам! — дип башлаган ул. — Син нәрсә эшлисең әле?

— Берни дә.

— Беләсеңме нәрсә? Әйдә, миңа кунакка кил!

— Кунакка? — дип гажәпләнгән Гена. — Нигә?

— Кофе эчәргә, — дигән Чебурашка. Аның башына килгән беренче фикер булган ул.

— Ярар соң, — дигән крокодил. — Мин рәхәтләнеп киләм.

Чебурашка чак кына «Ура!» дип кычкырып жибәرمәгән. Аннары гына, монда гажәпләнер урын юк бит, дип уйлаган. Бер иптәш икенчесе янына кунакка килә. Монда ура кычкырырга түгел, беренче чиратта кунакны ничек каршы алу турында уйларга кирәк. Шуңа да ул крокодилга:

— Тик син үзең белән чынаяклар да ала кил инде, югыйсә минем бернинди дә савыт-сабам юк! — дигән.

— Ярар, алырмын. — Шулай дигән дә Гена жыена башлаган.

Чебурашка кабат чылтыраткан:

— Беләсеңме, минем кофейник та юк икән бит. Үзеңнекен ал инде. Мин синең аш-су бүлмәсендә күргән идем.

— Ярар, алырмын.

— Тагын бер кечкенә генә үтенеч. Килешли, кибеткә кереп, кофе да алып чыксаң иде, юкса минеке беткән.

Бераздан Чебурашка, тагын чылтыратып, Генадан кечкенә чиләк тә алуын сораган.

— Кечкенә чиләк? Анысы нигә?

— Беләсеңме, миңа өйдән чыгып тормас өчен, колонка яныннан үтешли су агызып алыр идең.

— Ярар соң, — дип ризалашкан Гена. — Син сораган бар нәрсәне дә алып килермен.

Озакламый ул, вокзалдагы йөк ташучы кебек төянеп, Чебурашка янына килеп җиткән.

— Синең килүеңә мин бик шат, — дип каршылаган аны хужа. — Тик мин бер дә кофе пешерә белмим икән. Пешереп караганым юк. Бәлки, син аны үзең әзерләрсен?

Гена эшкә тотынган. Утын җыештырып, будка янында кечкенә учак кабызган да кофейникны утка утырткан. Ярты сәгатьтән кофе кайнап чыккан. Чебурашка бик тә канәгать калган.

Крокодилны өенә озатканда, ул:

— Ничек, мин сине яхшы кунак иттемме? — дип сораган.

— Кофе бик шәп килеп чыкты, — дигән Гена. — Тик мин синнән бернәрсә сорар идем. Әгәр тагын мине сыйларга уйласаң, оялма, минем өемә кил. Аннары мине нәрсә белән сыйларга теләвеңне әйт: кофемы, чәйме, төшке ашмы анда. Минем өемдә бар нәрсә дә бар. Миңа бу күп тапкыр уңайлырак булачак. Килештекме?

— Килештек, — дигән Чебурашка.

Гена үзенә кисәтү ясаганга, ул берәз борчылган, әлбәттә. Тик шулай да бик канәгать калган. Чөнки аңа крокодил үзе кунакка килгән бит!

АЛТЫНЧЫ БҮЛЕК

Икенче көнне кич Чебурашка крокодил янына беренче булып килгән. Гена бу вакытта укып утыра икән. Ул бик тә төгәл һәм җитди китаплар — төрле белешмәлекләр, дәреслекләр яисә поездлар йөреше расписаниеләрен укырга яраткан.

— Кара әле, — дигән Чебурашка, — ә Галя кайда соң?

— Ул бүген керергә вәгъдә иткән иде, — дигән Гена. — Ләкин ни өчендер күренми әле.

— Әйдә, аның янына барыйк, — дип тәкъдим иткән Чебурашка. — Дуслар бер-берсенә хәлен белергә тиеш бит.

— Әйдә, — дип ризалашкан крокодил.

Алар Галяны өендә тапкан. Ул караватында елап ята икән.

— Мин авырып киттем, — дигән ул дусларына. — Минем температурам югары. Димәк, бүген балалар театрында спектакль өзеләчәк. Балалар килер, ә спектакль булмас!

— Спектакль булыр! — дигән крокодил, ышанычлы итеп. — Мин сине алыштырырмын. (Кайчандыр яш чыгында ул театр түгәрәгенә йөргән булган.)

— Чынлапмы? Бу бик яхшы булыр иде! Бүген «Кызыл Калфак» куелырга тиеш, мин нәкъ менә онык кызы уйным. Ул әкиятне хәтерлисеңме?

— Әлбәттә, хәтерлим!

— Менә шәп булды! Син яхшы итеп уйнасаң, артистлар алышынганны беркем сизмәячәк. Талант могҗизалар тудыра! — һәм ул крокодилга үзенең кызыл беретын кидергән.

Ә инде балалар, театрга килгәч, бик тә гаҗәеп спектакль караганнар. Сәхнәдә кызыл башлыклы Гена пәйда булган.

Үзе шундый жыр жырлап атлый, ди: «Зур крокодил урамнан бара...» Каршысына соры Бүре килеп чыккан.

— Исәнме, Кызыл Калфак! — дип, ятлаган сүзләрен әйткән дә аптырап калган ул.

— Исәнмесез! — дигән крокодил.

— Кая барасың әле?

— Болай гына йөрергә чыктым.

— Бәлки, син әбиең янына барасыңдыр?

— Әйе, — дигән крокодил, тиз генә аңына килеп. — Аның янына барам.

— Ә кайда яши синең әбиең?

— Әбием? Африкада. Нил ярында.

— Ә мин синең әбиең энә теге урман буендагы өйдә яши дип белә идем.

— Әйе, дөп-дөрөс! Анда да минем әбием яши. Әбием белән бертуган. Юл уңаеннан нәкъ менә аның янына кермәкче идем.

— Ярар, алайса, — дигән дә Бүре чабып киткән.

Аннары ул, уйланылганча, урман буендагы өйгә барып житеп, Кызыл Калфакның әбисен ашап куйган да аның урынына барып яткан.

Гена бу вакытта пәрдә артында онытылган әкиятне укырга керешкән. Ниһаять, ул да өй янына барып чыккан.

— Исәнмесез! — дигән, ишекне шакып. — Кайсыгыз монда минем әбием була?

— Исәнмесез! — дип җавап кайтарган Бүре. — Мин сезнең әбиегез.

— Ә ни өчен сезнең колаklарыгыз шундый зур, әби? — дип сораган крокодил, бу юлы дөрөс итеп.

— Сине яхшырак ишетер өчен.

— Ә ни өчен син шундый йонлы? — Гена тагын үзенең сүзләрен оныткан.

— Менә кырынырга һич вакыт таба алмыйм, кызым, эшем күп, — дигән дә Бүре, ачуланып, караватыннан сикереп төшкән. — Ә хәзер мин сине ашыйм!

— Ну, монысын без әле карарбыз! — дигән крокодил һәм соры Бүрегә ташланган.

Ул вакыйгалар белән шулкадәр мавыгып киткән, кайда икәнлеген дә, үзенә нәрсә эшләргә кирәклеген дә онытып җибәргән, ди. Соры Бүре куркуыннан качып киткән. Балалар шатланып кул чапканнар. Аларның беркайчан да мондый кызыклы «Кызыл Калфак»ны күргәннәре булмаган. Шуңа күрә озаклап кул чабып, әкиятне яңадан күрсәтүне сораганнар. Тик ни өчендер крокодил теләмәгән. Һәм ни өчендер Чебурашкadan спектакльнең ничек үтүе турында Галяга сөйләмәвен үтенгән.

ЖИДЕНЧЕ БҮЛЕК

Галя грипп белән озак авырган, шуңа күрә табиблар, авыру йоктырма-сыннар өчен, дусларына килеп йөрүне тыйган. Шулай итеп, Гена белән Чебурашка икәү генә калганнар. Бер кичне эштән соң Чебурашка крокодил янына зоопаркка кереп чыкмакчы булган. Урам буйлап барганда, юл өстендә чинап-еламсырап утырган пычрак бер Эткә юлыккан.

— Нигә акырасың? — дип сораган Чебурашка.

— Мин акырмыйм, — дигән Эт. — Мин елыйм.

— Ә нигә елайсың?

Эт эндәшмәгән, тик тагын да кызганычрак итеп елавын дәвам иткән. Чебурашка аның янына чүгәләп утырган да елап бетерүен көткән, аннары житди итеп:

— Йә, сөйлә, ни булды сиңа? — дип сораган.

— Мине өйдән куып чыгардылар.

— Кем куып чыгарды?

— Хужа апам. — Эт кабат сулкылдарга керешкән.

— Ни өчен? — дип сораган Чебурашка.

— Берни өчен дә түгел. Белмим ни өчен.

— Исемең ничек сиңең?

— Тобик.

Аннары, берәз тынычлангач, Эт Чебурашкага үзенең кыскагына моңсу тарихын сөйләгән. Менә ул:

ТОБИК ИСЕМЛЕ ЭТНЕҢ КЫСКА ГЫНА МОҢСУ ТАРИХЫ

«Үзен булачак хужа апасына китергәндә, Тобик нәни генә сөйкемле көчек булган. «Аһ, нинди йомры йомгак! — дия торган булган хужа апасы, аны кунакларга күрсәткәндә. — Чыннан да, бик сөйкемле бит?» Дөрөстән дә, аны бөтен кунаклар да сөйкемле дип тапкан, аның белән уйнаганнар, кәнфит белән сыйлаганнар. Вакытлар узып, көчек тә үскән. Ул инде элекке кебек йомры һәм сөйкемле булмаган. Хәзер инде хужа апасы, аны кунакларга күрсәткәндә, «Аһ, нинди сөйкемле!» дип әйтмәгән, ә киресенчә: «Минем этем шундый ямьсез! Тик мин аны куып чыгара алмыйм бит инде! Чөнки минем йөрәгем шундый шәфкатьле! Кайгыдан ул биш минутта ярылачак!» — дигән. Ә бервакыт кемдер йортка яңа көчек алып килгән. Ул да, Тобикның кечкенә чагындагы кебек, сөйкемле йомры йомгак булган. Шунда инде хужа апа, уйлап та тормыйча, Тобикны куып чыгарган. Берьюлы ике эт асрый алмый бит инде ул. Тобикны кызганудан йөрәгә дә биш минутта ярылмаган. Алты минутта да ярылмаган, хәтта туксан сигез минутта да. Мөгаен, ул беркайчан да ярылмас».

«Бу эт белән нишләргә соң миңа?» — дип уйлаган Чебурашка. Аны үзең белән алырга була инде, әлбәттә. Тик Чебурашка дусларының моңа ничек карыйсын белмәгән. Ә бәлки, алар этләрне яратмыйдыр? Этне урамда да калдырып була анысы. Ләкин ул бик кызганыч бит. Әгәр аңа салкын тисә?

— Беләсеңме нәрсә? — дигән ахыр чиктә Чебурашка. — Менә сиңа ачкыч. Минем өемдә утырып тор, кипшен, жылын. Аннары без берәр нәрсә уйлап табарбыз.

Шуннан соң ул зоопарк ягына атлап киткән.

СИГЕЗЕНЧЕ БҮЛЕК

Зоопаркның капка төбөндә үк ул Галяны очраткан.

— Ура! — дип кычкырып җибәргән Чебурашка. — Син терелдеңмени инде?

— Терелдем, — дип җавап биргән Галя. — Миңа өйдән чыгарга рөхсәт иттеләр инде.

— Ә син берәз ябыккансың, — дигән Чебурашка.

— Әйе, — дигән кыз, аның белән килешеп. — Бик нык сизеләме әллә?

— Ю-ук! — дигән Чебурашка. — Сизелми диярлек. Син бик аз гына ябыккансың, чүт-чүт кенә. Хәтта берәз тазаргансың да!

Галяның шунда ук күңеле күтәрелеп киткән, аннары алар бергәләп зоопаркка кергәннәр. Гена һәрвакыттагыча кояш астында китап укып ята икән.

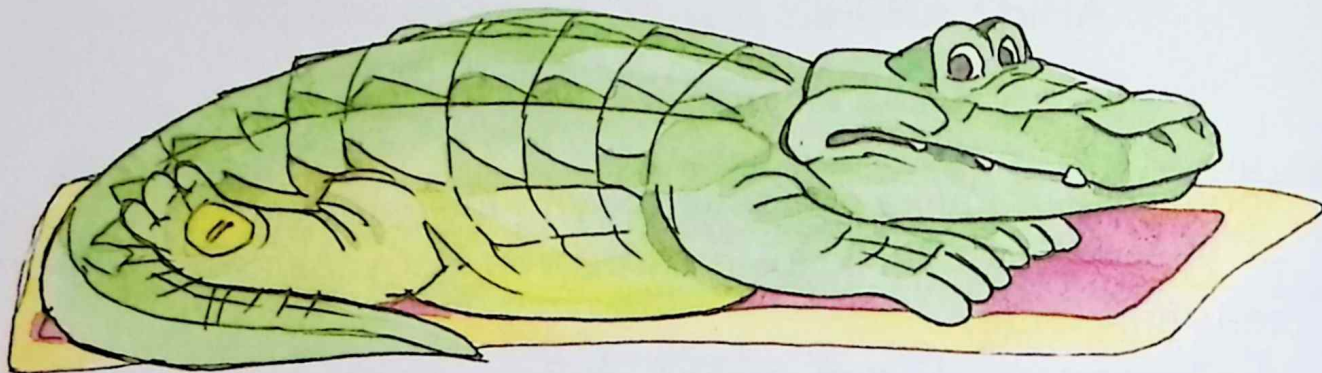
— Кара әле, — дигән Галя Чебурашкага, — ә мин аны шундый юан дип белми идем.

— Әйе, — дип ризалашкан Чебурашка. — Ул коточкыч юан! Ул тәпиле сосиска шикелле!.. Исәнме, Гена! — дип кычкырган Чебурашка крокодилга.

— Мин Гена түгел, — дигән үпкәле тавыш белән тәпиле сосискага охшаган крокодил. — Мин Валера. Мин икенче сменада эшлим. Ә сезнең Генагыз киенергә кереп китте. Хәзер килә ул.

Юан крокодил, ачуланып, борылып ук яткан. Нәкъ шул чакта модалы пәлтәсе белән матур эшләпәсен кигән Гена да килеп чыккан.

— Исәнмесез! — дигән ул, елмаеп. — Әйдәгез, миңа кунакка киттек.

— Әйдәгез! — дип ризалашканнар Галя белән Чебурашка. Чөнки аларга крокодил янында булу бик ошый икән. Дуслар Гена янында кофе эчкәннәр, сөйләшеп утырганнар, төрле өстәл уеннары уйнаганнар. Чебурашка минут саен үзенең эте турында сөйләргә омтылган, тик һаман җае чыкмаган. Менә кемдер ишек кыңгыравына баскан.

— Керегез, — дигән Гена. Бүлмәгә пенселелы һәм эшләпәле зуп-зур арыслан килеп кергән.

— Арыслан Чандр, — дип таныштырган ул үзе белән.

Дуслар арысланга башларын игән дә арткарак чигенгән.

— Әйтегез әле, зинһар, дуслар эзли торган крокодил биредә яшима? — дип сораган кунак.

— Биредә, — дип җавап кайтарган Гена. — Ул биредә яши. Ләкин аңа дуслар кирәкми инде. Аның дуслары бар.

— Кызганыч! — дип авыр сулаган арыслан, китәргә җыенып.

— Туктагыз әле, — дигән аңа Чебурашка. — Сезгә нинди дус кирәк соң?

— Белмим, — дигән арыслан. — Гап-гади дус инде, шул гына.

— Ул чакта мин сезгә ярдәм итә алам кебек, — дигән Чебурашка. — Монда берничә минут утырып торыгыз, ә мин тиз генә өемә кайтып киләм. Ярыймы?

Бераздан Чебурашка, инде кипшенеп өлгергән Тобикны ияртеп, әйләненп тә килгән.

— Менә мин кем турында уйлаган идем, — дигән ул. — Минемчә, сез бер-берегезгә бик тә туры киләсез!

— Ләкин ул бигрәк бәләкәй эт бит, — дип каршы килгән арыслан, — ә мин үзем әнә нинди зур!

— Булса соң! — дигән Чебурашка. — Димәк, сез аны як-лаячаксыз!

— Чыннан да, — дип ризалашкан Чандр. Аннары, Тобикка карап: — Ә сез нәрсә эшли беләсез? — дип сораган.

— Берни дә, — дигән Тобик.

— Минемчә, моның бер начарлыгы юк, — дигән Галя арысланга. — Сез аны ни теләсәгез, шуңа өйрәтә аласыз!

«Мөгаен, алар хаклыдыр», — дип уйлаган Чандр, аннары Тобикка:

— Ярар соң, мин шатланып сезнең белән дуслашам, — дигән. — Ә сез?

— Мин дә! — дип койрыгын болгаган Тобик. — Мин бик яхшы дус булырга тырышырмын!

Яңа танышлар, шулай итеп, бүлмәдәгеләргә рәхмәт әйткәннәр дә чыгып киткәннәр.

— Афәрин! — дип мактаган Галя Чебурашканы, кунаклар киткәннән соң. — Син бик дәрәс эшләдең.

— Моның нәрсәсе бар инде? — дигән Чебурашка, оялып кына. — Бу хакта сөйләп торырга да кирәкми!

— Ә сез шәһәрәбездә мондый ялгыз Чандрлар һәм Тобикларның никадәр икәнән беләсезме? — дип куйган Галя.

— Никадәр?

— Күп, — дигән кыз. — Аларның бөтенләй дуслары юк. Аларның туган көненә дә беркем килми. Күңелсез чакларында аларны беркем кызганмый.

Бу сүзләрне моңсуланып-моңаеп тыңлап утырган Генаның күзеннән энжедәй саф, зур яшь бөртеге тәгәрәп төшкән. Аңа карап, Чебурашканың да елап җибәрәсе килгән. Ләкин аның күз яше бик тә, бик тә кечкенә булып чыккан. Аны хәтта күрсәтергә дә оят булган.

— Ә без нишләргә тиеш соң? — дип кычкырып җибәргән крокодил. — Минем аларга ярдәм итәсем килә!

— Минем дә! — дип кушылган аңа Чебурашка. — Нәрсә, миңа кыенмыни? Ләкин ничек?

— Бу — бик гади эш, — дигэн Галя. — Аларны бер-берлэре белэн дуслаштырып бетерергә кирәк!

— Ничек дуслаштырырга? — дип сораган Чебурашка.

— Белмим, — дигэн Галя.

— Ә мин инде уйлап таптым! — дигэн Гена. — Тотарга да, белдерүләр язып, барысын да үзебезгә чакырырга. Ә инде килгәч, аларны бер-берсе белэн таныштырырга!

Бу фикер барысына да ошаган, һәм дуслар нәкъ шулай эшлэргә булганнар да. Әйе, алар шәһәр буйлап белдерүләр элөп чыгачак. Аннары үзлэренә килгән һәркемгә иптәш табарга тырышачаклар. Ә крокодил яшэгән йортны Дуслык йорты итэргә карар кылганнар.

— Димәк, иртэгэдән эшкә керешәбез, — дип белдергән Гена.

ТУГЫЗЫНЧЫ БҮЛЕК

Икенче кичкә эш кайный башлаган. Гена, баш белгеч буларак, өстәл янына утырып, белдерүләр язарга керешкән:

«ДУСЛЫК ЙОРТЫ АЧЫЛА.
ДУС ТАБАРГА ТЕЛӘГӘН ҺӘРКЕМ БЕЗГӘ КИЛСЕН.»

Чебурашка, язган бер белдерүне алып, урамга йөгергән. Ул аларны бөтен яраган да, ярамаган да урыннарда ябыштырып чыккан. Йорт диварларына да, коймаларга да, хәтта үтеп баручы атларга да. Галя өй жыештырган. Эшен бетергәч, бүлмә уртасына урындык бастырып куйган, аңа «КИЛҮЧЕЛӘР ӨЧЕН» дигән язу ябыштырган. Моннан соң дуслар, берәз ял итәр өчен, диванга утырганнар. Шул чакта кинәт шыгырдап ишек ачылган да, бүлмәгә бәләкәй буйлы хәрәкәтчән бер карчык килеп кергән. Үзе белән бауга таккан зур күсе дә иярткән,

ди. Галя, чәрелдәп, аяклары белән диванга үрмәләгән. Гена да сикереп торган, зур шкапка кереп, артыннан ишеген ябып куйган. Бер Чебурашка гына диванда тып-тыныч утырып калган. Чөнки аның беркайчан да күсе күргәнә булмаган, алардан куркырга кирәклеге дә белмәгән.

— Лариска! Урыныңа! — дип боерган карчык, һәм күсе тиз генә карчыкның терсәгенә эленгән бәләкәй сумка эче-

нә кереп киткән. Сумка читеннән озын мыеклы хәйләкәр танавы белән төймә кебек күзләре генә елтырап тора, ди.

Акрынлап барысы да тынычланган. Галя диваннан төшкән, Гена да шкафыннан чыккан. Генаның муенына яңа галстук бәйләнгән, янәсе, ул анда галстугын алыштырырга гына кәргән булган. Ул арада карчык «КИЛҮЧЕЛӘР ӨЧЕН» дип язылган урындыкка утырган да:

— Сезнең кайсыгыз крокодил була? — дип сораган.

— Мин, — дигән Гена, галстугын төзәткәләп.

— Яхшы, — дигән карчык һәм уйга калган.

— Нәрсәсе яхшы? — дип сораган Гена.

— Сезнең яшел, яссы булуыгыз.

— Ә минем яшел, яссы булуым ни өчен яхшы?

— Чөнки сез газонда ятсагыз күренмәячәксез.

— Ә ни өчен мин газонда ятарга тиеш? — дип сораган крокодил тагын.

— Бу турыда сез соңрак белерсез.

— Ә кем соң сез? — дип сүзгә кушылган, ниһаять, Галя. — Нәрсә белән шөгыльләнәсез?

— Минем исемем Шапокляк, — дигән карчык. — Мин начарлык җыям.

— Начарлык түгел, ә начар эшләр, — дип төзәткән аны Галя. — Тик ни өчен?

— Ничек инде «ни өчен»? Мин дан казанырга теләм.

— Ә яхшы эшләр җыю әйбәтрәк булмас идеме? — дип кушылып киткән крокодил Гена.

— Юк, — дип жавап биргән карчык, — яхшы эшләр белән данга ирешеп булмый. Мин көнгә биш начарлык эшлим. Миңа ярдәмчеләр кирәк.

— Ә сез нәрсә эшлисез?

— Бик күп нәрсә, — дигән карчык. — Күгәрченнәргә рогаткадан атам. Үткән-сүткән кешеләр өстенә тәрәзәдән су си-бәм. Урам аркылы гел-гел тиеш түгел урыннан чыгам.

— Ярар, болар барысы да яхшы! — дигән крокодил. — Тик мин ни өчен газонда ятарга тиеш соң?

— Бу бик гади, — дип аңлаткан Шапокляк. — Сез газонга ятасыз, яшел булгач, сезне беркем күрми. Без, бауга тагып, урамга акча янчыгын ташлыйбыз. Үтеп баручы аны алырга дип иелсә, сез янчыкны аның борын астыннан ук тартасыз да ала-сыз! Шәп уйлап тапканмынмы?

— Юк, — дигән Гена, үпкәләп. — Миңа бу бөтенләй дә ошамый. Өстәвенә газонда салкын тидерергә мөмкин.

— Гафу итегез, без сезгә юлдаш була алмабыз, — дигән Галя бу әбигә. — Без, киресенчә, яхшы эшләр эшләргә тели-без. Без хәтта Дуслык йорты оештырырга жыенабыз!

— Нәрсә-ә? — дип кычкырган карчык. — Дуслык йорты?! Ул чакта мин сезгә каршы сугыш игълан итәм. Сәлам!

— Туктагыз әле! — Крокодил, ишеккә ыргылган карчыкны туктатып: — Сезгә сугышны кемгә каршы игълан итсәгез дә барыберме? — дип сораган.

— Мөгаен, барыбердер.

— Ул чакта аны безгә каршы түгел, башка берәрсенә каршы игълан итегез. Безнең эшебез күп.

— Ярар, башка берәрсенә дә була, — дигән карчык. — Миңа ни... Лариска, алга! — дип боерык биргән дә, алар икәү-ләп ишектән чыгып юк булганнар.

УНЫНЧЫ БҮЛЭК

Икенче көнне Дуслык йортына килүчеләрне Галя кабул иткән, ә Гена белән Чебурашка бер читтә лото уйнап утырганнар. Ишек кыңгыравы нык кына чыңлап куйган, һәм бусагада бер малай пәйда булган. Пумала башлы һәм шапшак кыяфәтле булмаса, гап-гади бер малай инде.

— Дусларны шушында бирәләрме? — дип сораган ул, исәнләшергә дә онытып.

— Бирмиләр, ә жыялар, — дип төзәткән аны Галя.

— Барыбер инде. Иң мөһиме, шушындамы, юкмы?

— Шушында, шушында, — дип тынычландырган аны кыз.

— Ә нинди дус кирәк соң сиңа? — дип сүзгә кушылган крокодил.

— Миңа, миңа... — Шул чакта аның күзләрендә очкыннар кабынып киткән. — Миңа икеле патшасы кирәк. Тоташ икелегә укучы.

— Ә нигә сиңа андый икеле патшасы?

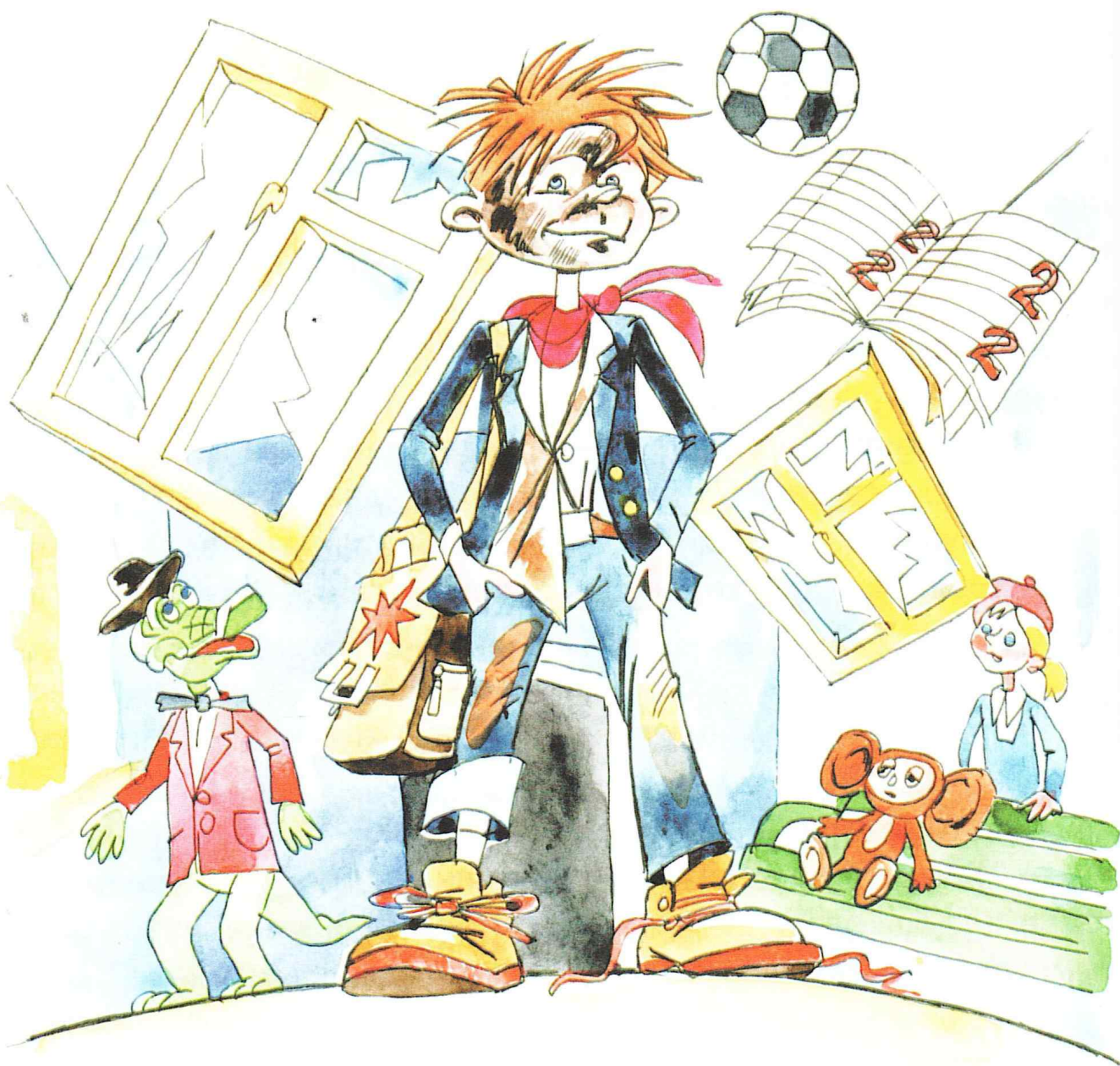
— Ничек инде «нигә»? Менә миңа әни «Тагын көндәлегәңдә алты икеле!» дисә, мин «һии, алты, ә менә минем дустымның — сигез!» дип әйтер идем. Аңлашылдымы инде?

— Аңлашылды, — дигән крокодил. — Сугыш чукмары булса, тагын да яхшырактыр, әйеме?!

— Нигә? — дип сораган малай.

— Ничек инде «нигә»? Син өеңә кайтасың, әниең «Тагын маңгаең күпкән инде!» ди, ә син: «һии, бер урыннан гына күпкән, ә минем дус малайның — дүрт!» дип җавап бирәсең.

— Чыннан да! — дип шатланып кычкырып җибәргән малай, крокодилга ихтирам белән карап. — Ул төз итеп рогат-

кадан да ата белсә, тагын да шәбрәк булыр иде. Миңа «Тагын кеше тәрәзәсен ваттыңмы?!» дисәләр, мин «һии, бер тәрәзә! Минем дуһтым икене ваткан әле!» дияр идем. Дәрес әйтәмме?

— Дәрес! — дип хуплаган аны Гена.

— Аннары аның яхшы тәрбияле булуы кирәк.

— Нигә? — дип сораган Галя.

— Ничек инде «нигә»? Миңа әни начар малайлар белән душлашырга рөхсәт итми бит.

— Ярый соң, — дигән Галя, — әгәр мин сезне дәрәс аңлаган булсам, сезгә тәрбияле, икеле патшасы булган тәртипсез дус кирәк.

— Нәкъ шулай! — дип раслаган малай.

— Ул чакта сезгә иртәгә килү яхшырак булыр. Сизнең өчен ни дә булса сайларга тырышырбыз.

Бу сүзләрдән соң шапшак малай горур кыяфәт белән чыгып киткән. Әлбәттә инде, сабуллашып тормыйча гына.

— Нишләргә соң безгә? — дип уйга калган Галя. — Миңемчә, аңа тәртипсез түгел, ә әйбәт малай табарга кирәк. Аны төзәтсен өчен.

— Юк, — дип каршы төшкән Гена. — Без аңа үзе сораган дусны табарга тиеш. Югыйсә бу ялган булачак. Ә мин алай тәрбияләнмәгән.

— Чыннан да шулай, — дигән Чебурашка. — Аңа үзе теләгәнне табарга кирәк. Бала еламасын!

— Ярар, — дип ризалашкан Галя. — Ә кайсыгыз бу эшкә алыначак?

— Мин алынам! — дип белдергән Чебурашка. Ул һәрвакыт авыр эшләргә алынырга тырышкан.

— Мин дә алынам! — дигән крокодил. Чөнки аның бик тә Чебурашкага булышасы килгән.

УНБЕРЕНЧЕ БҮЛЕК

Безнең геройлар ашыкмыйча гына урам буйлап баралар икән. Аларга сөйләшә-сөйләшә бергә йөрү бик рәхәт булган. Шул чакта кинәт «б-б-бум!» дигән тавыш белән крокодилның башына нәрсәдер авырттырып китереп бәргән.

— Бу син түгелме? — дип сораган Гена Чебурашкадан.

— Нәрсә «син түгелме»?

— Миңа син сукмадыңмы?

— Юк, — дигән Чебурашка, — мин беркемгә дә сукма-
дым!

Шул чакта тагын «б-б-бум!» дигән тавыш белән Чебураш-
каның да башына нидер килеп төшкән.

— Менә күрәсеңме? — дигән ул. — Миңа да суктылар!

Нәрсә булырга мөмкин бу? Чебурашка як-ягына каранга-
лый башлаган да койма буендагы багана башында үзләренә
бик тә таныш соры күсене күреп алган.

— Кара әле, — дигән ул крокодилга, — бу — Шапокляк
карчыкның күсесе. Хәзер мин безгә таш атучыны беләм!

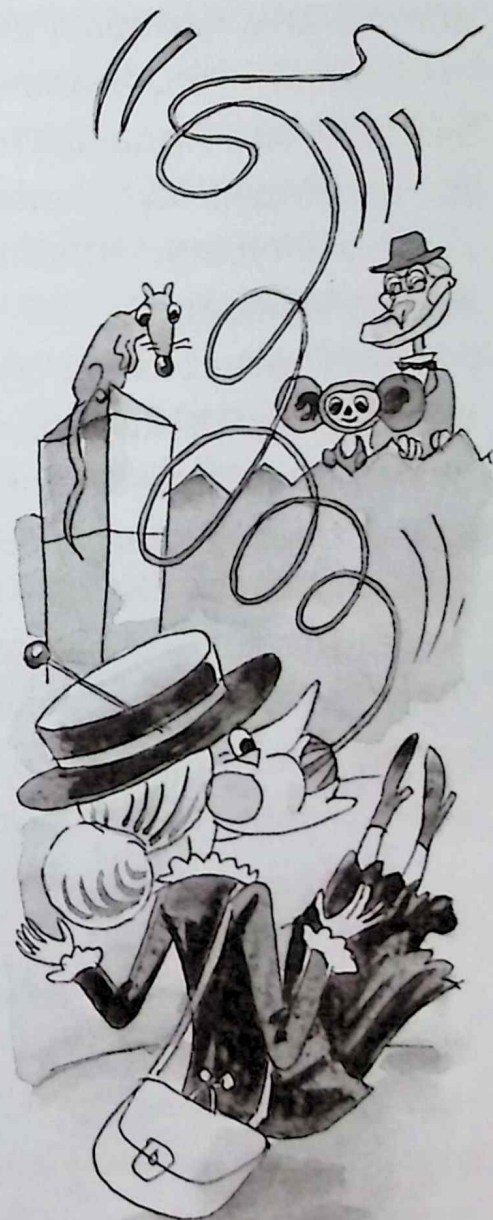
Чебурашка ялгышмаган. Бу, чыннан да, Шапокляк карчык
икән. Ул үзенең кулга ияләштерелгән Ларискасы белән йө-
рергә чыккан булган һәм очраклы рәвештә генә Гена белән
Чебурашкага юлыккан. Дусларның шундый канәгать кыяфәттә
атлауларын күрүгә, карчыкның аларга берәр начарлык эшлисе
килә башлаган. Шуңа күрә күсесен култык астына кыстырган
хәлдә, аларны тиз генә узып китеп, койма артына яшеренгән.
Дуслар якынайгач, кесәсеннән резин жепкә тагылган кәгазь
тубын алып, аларның башына төзәгән. Туп койма артыннан
сикереп чыга да, Гена белән Чебурашканың башына бәргәч,

тиз арада урынына кереп югала икән. Ә күсе Лариска бу вакытта, югарыдан карап, «утны мишеньгә юнәлтә», ди. Әмма, туп яңадан очып чыкканда, Гена ялт итеп борылган да аны тешләре белән эләктереп алган. Аннары алар Чебурашка белән акрын гына урамның аргы ягына юнәлгәннәр. Ә теге резин бау аның саен ныграк тартылган. Шунда, тубының кая киткәнән күрергә дип, Шапокляк яшеренгән урыныннан чыгарга мәжбүр булган, ә Чебурашка: «Огонь!» — дип әмер биргән дә, крокодил тупны тешеннән ычкындырып җибәргән. Урам аша сызгырып очып чыккан туп туп-туры хужабикәсенә китереп бәргән. Карчык койма башыннан тәгәрәп төшкәнән сизми дә калган. Бераздан ул ун тапкыр тәвәккәлрәк кыяфәттә яңадан килеп чыккан һәм чын йөрәктән «Тәртипсезләр! Бандитлар! Кансыз башкисәрләр!» дип кычкырырга теләгән. Тик кычкыра алмаган, чөнки авызы үзенең кәгазь тубы белән томаланган булган. Котырынган Шапокляк тупны төкерергә тырышып караса да булдыра алмаган. Ахыр чиктә аңа танылган доктор Иванов янына хастаханәгә йөгерергә туры килгән.

— Бу-бу-бу, — дигән ул аңа.

— Нәрсә «бу»?

— Бу-бу-ту... — дип тотлыккан карчык.

— Ә, сез, мөгаен, чит илдән килгәнсездер? — дигән доктор.

— Ие-ие, — дип башын каккан карчык, үзен чит илдән дип кабул итүләре бик ошаган аңа.

— Тик мин чит ил кешеләрен кабул итмим бит, — дигән дә доктор аны чыгарып җибәргән.

Шулай итеп, Шапокляк кичкә кадәр сөйләшә алмаган, авыз эченнән мыгырданып кына йөргән. Ул вакыт эчендә авызында шулкадәр күп әшәке сүzlәр җыелган, ди, төкерек белән жебегән тубын, ниһаять, төкереп бетергәч, аннан менә ниләр ташып чыккан:

— Тәртипсезләр хулиганнар күрсәтәм мин сезгә күрмәгә-негезне яшел крокодиллар башыгыз беткерләре!!! — Сүгенү сүzlәренең бер өлешен резин бау белән бергә йотып җибәрмәгән булса, алар тагын да күбрәк булыр иде әле.

УНИКЕНЧЕ БҮЛЕК

Гена белән Чебурашка, төрле мәктәпләргә барып, каравылчылардан аларда икеле патшалары һәм сугыш чукмарлары булуы-булмавы турында сорашырга керешкән. Каравылчылар тыйнак-басынкы кешеләр икән. Алар, икеле патшалары һәм тәртипсезләргә караганда, отличниклар, тәрбияле малайлар турында сөйләргә яраткан. Аларның сөйләвенә караганда, мәктәпләрдәге бөтен малайлар да бик яхшы укый, өлкәннәргә ихтирамлы, исәнләшеп йөри, көн саен кулларын, кайберләре хәтта муеннарын да юа. Әлбәттә, тәртипсезләр дә булгалый. Тик нинди тәртипсезлек инде ул?! Атнага бер ватылган тәрәзә, көндәлекләрендә нибары ике генә икеле. Йөри торгач, ниһаять, крокодилның юлы уңа. Ул бер мәктәптә бик шәп малай укыганын белеп ала. Беренчедән, чын сөрхәнтәй, икенчедән, сугыш чукмары, өченчедән, бер айга алты икелесе бар! Әнә шундый малай кирәк тә бит инде. Гена аның исеме белән адресын аерым кәгазьгә язып алган да, канәгатьләнеп, өенә кайтып киткән.

Чебурашканың юлы алай ук уңмаган. Ул да тиешле малайны тапкан табуын. Малай гына түгел, хәзинә! Классында икенче елга утырып калган. Сугыш чукмары. Дәресләрен калдыра. Менә дигән гаиләдән, аена сигезәр икеле ала. Тик бу малай икелеләре уннан кимрәк булган малай белән дуслашырга теләми. Ә андыйны табу турында уйлыйсы да юк. Шуңа күрә кәефе төшкән Чебурашка өенә кайткан да йокларга яткан.

УНОЧЕНЧЕ БҮЛЕК

Үзенә дус таптыручы шапшак малай икенче көнне яңадан болар янына килгән.

— Йә, таптыгызмы? — дип сораган ул Галядан, һәрвакыттагыча исәнләшергә онытып.

— Таптык, — дип җавап биргән Галя. — Сиңа ярашлы егет кебек.

— Беренчедән, ул гел дәрес калдыра, — дигән крокодил.

— Бу яхшы!

— Икенчедән, гажәеп сугыш чукмары.

— Бик шәп!

— Өченчедән, айга алты икелесе бар, өстәвенә шапшакның да шапшагы.

— Икелеләре азрак, — дип нәтижә ясаган малай. — Башка яктан туры килә. Кайда укый ул?

— Бишенче мәктәптә, — дип җавап биргән Гена.

— Бишенче-е? — дип сузган гажәпләнгән малай. — Исеме ничек соң аның?

— Исеме Дима, — дигән Гена, кәгазенә карап. — Чын сөрхәнтәй. Нәкъ кирәгенчә!

— Кирәгенчә! Кирәгенчә! — дип кабатлаган кәефе төшкән бала. — Кирәгенчә түгел шул. Бу бит мин үзем! Ә сез ни дә булса тапмадыгызмы? — дип сораган ул Чебурашкadan.

— Таптым, — дип җавап биргән ул да. — Сигез икелесе бар. Икелеләрең алты гына булгач, ул синең белән дуслашудан баш тарта. Аңа ун икеле кирәк! Менә ун икеле алсаң килешер идегез.

— Юк, — дигән малай. — Ун икеле — бу инде чиктән тыш. Дүртне алу җиңелрәк. — Ул акрын гына ишеккә юнәлгән.

— Кергәлә, — дип кычкырган аның артыннан крокодил, — бәлки, ни дә булса табарбыз.

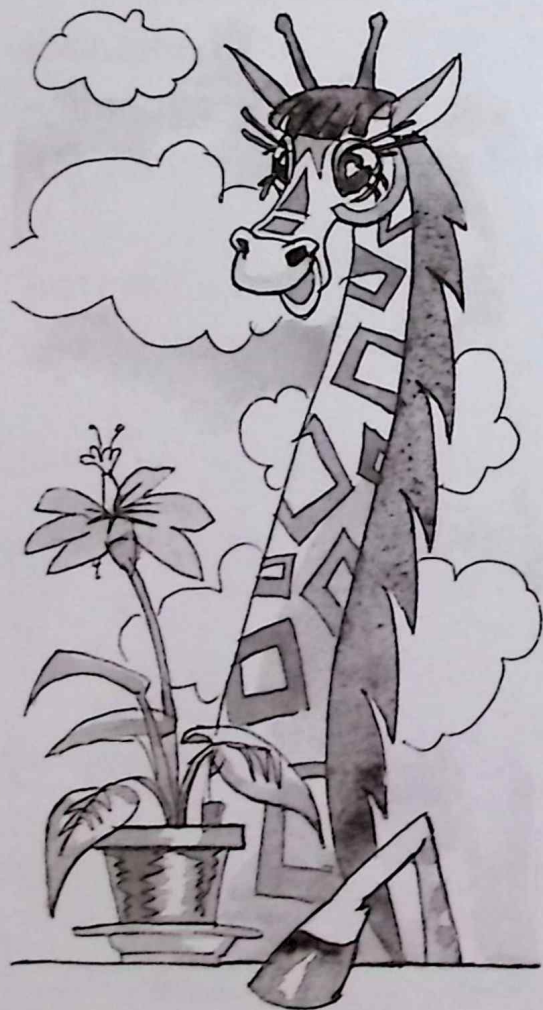
— Ярар! — дигән дә малай ишектән чыгып киткән.

УНДУРТЕНЧЕ БҮЛЕК

Бер сәгать үткән. Аннары тагын ярты сәгать. Әмма килүчеләр күренмәгән. Шул чакта кинәт тәрәзә ачылып киткән дә, аннан кыска гына мөгезле, хәрәкәтчән колаклы бер сәер баш күренгән.

— Сәлам! — дигән баш. — Мин ялгышмадым бугай!

— Сәлам! — дип җавап кайтарган безнең дуслар. Алар үзләренә кем килгәннен шунда ук чамалап алганнар. Мондый озын муен бары тик бер генә хайванда — жирафта гына була ала.

— Минем исемем Анята, — дигән кунак. — Минем бик тә дуслар табасым килә! — Ул тәрәзә төбөндәге гөлләрне иснәп алган да сүзен дәвам иткән: — Сезне, мөгаен, мондый матур да, сөйкемле дә жирафның дуслар таба алмавы сәерсендерәдер, шулай бит?

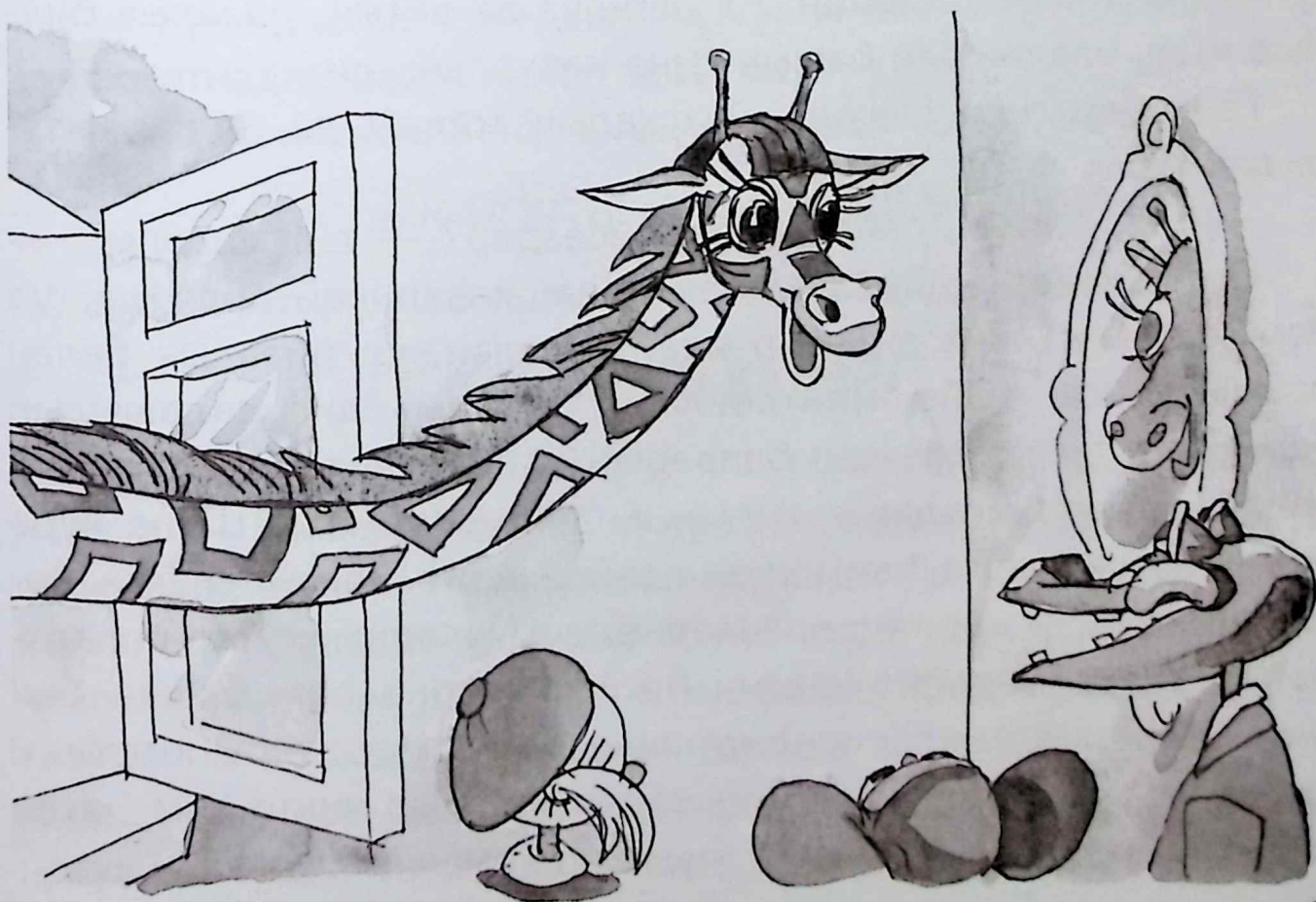
Гена да, Галя да, Чебурашка да аның белән берсүзсез килешкән.

— Ул чакта мин сезгә аңлатам. Эш шунда ки: мин бик озын. Минем белән сөйләшер өчен, башыңны өскә каратырга кирәк. — Жираф, муенын сузып, игътибар белән көзгедәге үз чагылышына баккан. — Сөз бит урам буйлап башыгызны өскә каратып барсагыз, һичшиксез,

берәр чокырга яки канауга төшәчәксез!.. Шулай итеп, минем бөтен танышларым төрле урамнарда югалышып бетте, хәзер мин аларны каян эзлисен дә белмим! Бик моңсу вакыйга, шулай бит?

Генага, Галяга, Чебурашкага кабат аның белән килешергә туры килгән, чыннан да, бик моңсу вакыйга шул. Жираф бик озак сөйләгән — үзе өчен дә, башкалар өчен дә. Әмма, бик озак сөйләвенә дә карамастан, бер мәгънәле сүз дә әйтмәгән. Безнең заманда мондый үзенчәлек бик сирәк очрый. һәрхәлдә, жирафлар арасында. Бик озак сөйләшкәннән соң, Гена, ниһаять, кунакны озатып җибәрә алган. Ул киткәч, барысы да иркен сулап куйган.

— Ярар, — дигән Галя, — өйләребезгә кайтыйк. Аз булса да ял итеп алырга кирәктер.

УНБИШЕНЧЕ БҮЛЕК

Тик крокодилга ял итү язмаган икән. Йокларга ятуы булган, ишеккә акрын гына шакыганнар. Гена ишекне ачуга, бусагада шәмәхә төстәге башлык һәм кып-кызыл спорт костюмы кигән бәләкәй маймыл пәйда булган.

— Исәнмесез! — дигән аңа крокодил. — Узыгыз.

Маймыл берсүзсез түргә узган да килүчеләр өчен куелган урындыкка утырган.

— Сезгә, мөгаен, дуслар кирәктер? — дип сораган аннан крокодил. — Шулаймы?

«Шулай, шулай» дип башын каккалаган кунак, авызын ачмыйча гына. Хәтта аның авызына ботка яисә теннис туплары тутырылган кебек тоелган. Ул бер сүз дә әйтми, ризалык билгесе итеп, әледән-әле башын гына каккалый, ди.

Гена бер генә секунд уйга калып торган да, аннары турыдан-туры:

— Сез, мөгаен, сөйләшә белмисездер? — дип сораган.

Әмма хәзер маймыл ничек кенә җавап кайтарса да, ул бер генә мәгънәне аңлатыр иде. Мәсәлән, ул ризалык белән башын какса, «Әйе, мин сөйләшә белмим» дип аңлашылыр иде. Әгәр тискәре җавап белдереп башын чайкаса, «Юк, мин сөйләшә белмим» дигән мәгънә килеп чыгар иде. Шуңа күрә аңа авызын ачарга һәм андагы сөйләшергә комачаулаган бөтен нәрсәне — төрле шөрепләрне, ачкычларны, гуталин тартмаларын, төймәләрне, резин бетергечләрне һәм башка бик кирәкле һәм кызыклы предметларны чыгарырга туры килгән.

— Мин сөйләшә беләм, — дигән ул ахыр чиктә һәм бөтен әйберләрен кабат яңаклары эченә тутырмакчы булган.

— Бер генә минут, — дип туктаткан аны крокодил. — Бер уңайдан әйтегез инде: сезнең исемегез ничек, кайда эшлисез?

— Мария Францевна, — дигән маймыл. — Мин оста дрессировщик белән циркта эшлим. — Шуннан соң ул бөтен хәзинәсен кабат яңаклары эченә тутырып куйган. Мөгаен, бу әйберләрнең чит, үзенә таныш булмаган өстәлдә ятуы борчыгандыр аны.

— Ярый, ә сезгә нинди дус кирәк? — дип, крокодил сорашуын дәвам иткән.

Маймыл берәз уйланып торган да, сөйләшәргә комачаулаган әйберләрен бушатырга дип, кабат авызына үрелгән.

— Туктагыз, — дигән крокодил. — Сезгә, мөгаен, аның белән сөйләшү кирәк булмаган иптәш кирәктер? Дөрәсме?

— Дөрәс, дөрәс, — дип башын каккалаган Мария Францевна дигән сәер исемле кунак. — Дөрәс, дөрәс, дөрәс!

— Ярый, алайса, — дип, сүзен тәмамлаган крокодил. — Берәр атнадан безгә килеп чыгыгыз.

Маймыл киткәч, Гена, аның артыннан чыгып, ишеккә:

«ДУСЛЫК ЙОРТЫ КИЧКЕ АШКА ЯБЫЛА»

дигән белдерү ябыштырган. Тагын берәз уйлап торгач,

«ИРТӘНГӘ КАДӘР»

дип өстәгән. Әмма Генаны яңа мәшәкәтләр көтеп торган икән әле. Маймыл, бөтен хәзинәсен авызына тутырганда, үз әйберләре белән бергә ялгыш крокодилның кечкенә будильнигын да эләктереп киткән. Шуңа күрә крокодил иртән йоклап калган, һәм директор аның белән җитди сөйләшү оештырган. Ә крокодил яныннан чыгып киткән маймылны колагында ниндидер текелдәү борчырга керешкән. Өстәвенә иртән иртүк, сәгать алтыда, башы шундый каты чыңлаган, ул, сик-

реп торып, тиз генә доктор Иванов кабинетына йөгергән. Доктор Иванов аны игътибар белән үзенең трубкасы аша тыңлаган да шундый нәтижәгә килгән:

— Икесенең берсе: сездә яки нерв тартышуы, яки әлегә фәнгә билгеле булмаган авыру. Ике очракта да касторка әйбәт булыша. (Ул доктор бик тә иске карашлы булган, бер генә яңа дару белән дә исәпләшмәгән.) Әйтегез әле, — дип сораган ул маймылдан кабат, — сездә бу беренче тапкыр гына түгелдер?

Маймыл башын «әйе» дип какса да, «юк» дип чайкаса да, җавап барыбер

«беренче тапкыр гына түгел» дип аңлашылып иде. Шуңа күрә ул бөтен хәзинәсен авызыннан чыгармый булдыра алмаган. Шунда инде докторга барысы да аңлашылган.

— Моннан соң, — дигән ул, — башыгызда музыка яңгырый башласа, авызыгызга радиоалгыч яисә шәһәрнең баш сәгатен тыгып куймадыгызмы икәннен тикшерегез.

Алар шулай сабуллашкан.

УНААЛТЫНЧЫ БҮЛӨК

Берничә көннән кич белән Гена кечкенә киңәшмә жыйган.

— Бәлки, минем әйтәсе сүзем бик әдәпле дә түгелдер, — дип башлаган ул сүзен. — Тик мин әйтмичә дә булдыра алмыйм. Эшли торган эшебез миңа бик ошый. Без моны яхшы уйлап таптык. Әмма, моны бик яхшы уйлап тапканнан соң, минем бөтен тынычлыгым югалды. Хәтта төннәрен, бөтен нормаль крокодиллар рәхәтләнеп йоклаган чакта да, мин торып, килүчеләрне кабул итәргә тиеш. Болай дәвам итә алмый! Нич-шиксез, берәр чарасын табарга кирәк.

— Ә миңа ул чараны инде таптым кебек тоела, — дигән Чебурашка. — Тик мин бу сезгә ошамас дип куркам.

— Нәрсә соң ул?

— Безгә яңа йорт салырга кирәк. Бетте-китте.

— Дөрөс! — дип сөенгән Гена.

— Ә искесен ябарбыз!

— Хәзергә ябарбыз, — дип төзәткән аны Галя. — Соңыннан яңа йортта кабат ачарбыз.

— Димәк, эшне нидән башлыйбыз соң? — дип сораган крокодил.

— Иң элек жир биләмәсе сайларга кирәк, — дигән Галя. — Аннары нинди материалдан төзү турында уйланырга.

— Жир биләмәсе белән эш катлаулы булмас, — дигән крокодил. — Минем йорт артында балалар бакчасы бар, аның янәшәсендә — кечкенә майданчык. Шунда төзәрбез дә.

— Ә нәрсәдән?

— Әлбәттә, кирпечтән!

— Аны каян алырга соң?

— Белмим.

— Мин дә белмим, — дигән Галя.

— Мин дә белмим, — дигән Чебурашка.

— Беләсезме нәрсә? — дигән Галя кинәт кенә.

— Әйдәгез, белешмәләр бюросына чылтыратыйк!

— Әйдәгез! — дип ризалашкан крокодил һәм шунда ук телефон трубкасын кулына алган. — Алло, белешмәләр бюросымы? Сез безгә каян кирпич табып булуы турында әйтмәссезме икән? Без кечкенә генә йорт төзөргә жыена идек.

— Бер минут! — дигән бюро. — Уйларга вакыт бирегез. — Аннары: — Безнең шәһәрдә кирпич мәсьәләсе белән Иван Иванович шөгыйльләнә. Аның янына барыгыз, — дип киңәш биргән.

— Ә ул кайда яши? — дип сораган Гена.

— Ул яшәми, — дигән бюро, — ул эшли. Мәйдандагы зур бинада. Сау булыгыз!

— Ярар соң, — дигән Гена. — Әйдәгез, Иван Ивановичка киттек.

Шулай дигән дә ул шкафтан үзенең иң затлы костюмын чыгарган.

УНЖИДЕНЧЕ БҮЛЕК

Иван Иванович зур якты кабинетта язу өстәле янында утырып эшли икән. Өстәлдәге кәгазьләр өеменнән ул бер битне ала да, аңа «Рөхсәт итәргә. Иван Иванович» дип язып, сул якка салып куя, ди. Аннары икенче кәгазь битен ала да, өстенә «Рөхсәт итмәскә. Иван Иванович» дип язып, уң якка күчерә. Шулай дәвам иттерә: «Рөхсәт итәргә. Иван Иванович», «Рөхсәт итмәскә. Иван Иванович». Безнең дусларыбыз кабинетка килеп кергәннәр дә:

— Исәнмесез! — дип, әдәпле генә сәлам биргәннәр.

— Исәнмесез! — дип җавап кайтарган Иван Иванович, эшеннән аерылмыйча гына.

Гена, үзенең яңа эшләпәсен салып, аны өстәл почмагына куйган. Иван Иванович аны шунда ук эләктереп алып, читенә «Рөхсәт итәргә. Иван Иванович» дигән тамга салган. Чөнки әле генә бер кәгазьгә «Рөхсәт итмәскә. Иван Иванович» дип язып куйган чагы булган.

— Беләсезме, безгә кирпич кирәк, — дип сүз башлаган Галя.

— Күпме? — дип сораган Иван Иванович, язуын дәвам иткән килеш.

— Күп, — дип ашыгып өстәгән Чебурашка. — Бик күп.

— Юк, — дип җавап кайтарган Иван Иванович, — күп бирә алмыйм. Яртысын гына бирә алам.

— Ә ни өчен?

— Миндә шундый тәртип, — дип аңлаткан начальник. — Һәр эшне яртылаш эшләргә.

— Ә ни өчен сездә шундый тәртип? — дип кызыксынган Чебурашка.

— Бу бик гади, — дигән Иван Иванович. — Әгәр мин барысын да ахыргача эшләсәм һәм һәрнәрсәне рөхсәт итсәм, миңем хакта «Ул бик йомшак кеше, аның янында һәркем теләгәннән эшли ала» дип уйлаячаклар. Әгәр берни дә эшләмичә, барысына да һәрнәрсәне рөхсәт итсәм, миңе эшлексез дип табачаклар һәм «барысына да комачаулый» дип әйтәчәкләр. Ә болай миңем турында беркем бернинди начар сүз әйтмәс. Аңлашылдымы?

— Аңлашылды, — дигән дуслар.

— Йә, ничә кирпеч кирәк инде сезгә?

— Без кечкенәрәк ике өй төземәкче идек, — дип хәйләләгән крокодил.

— Ярар соң, — дигән Иван Иванович, — мин сезгә бер кечкенә өйгә житәрлек кирпич бирәм. Бу төп-төгәл мең данә булачак. Барамы?

— Бара, — дип килешкән Галя.

— Тик кирпичне илтергә безгә машина да кирәк.

— Юк инде, — дип сузган Иван Иванович. — Мин сезгә ярты машина гына бирә алам.

— Ләкин бит ярты машина йөри алмый! — дип белдергән Чебурашка.

— Чыннан да, — дигән начальник, йөри алмый. Ул чакта болай эшлибез. Мин сезгә тулы бер машина бирәм, тик кирпичне ярты юлга кадәр генә илтәм.

— Бу нәкъ балалар бакчасы янында була инде, — дип, кабат хәйләләгән крокодил.

— Димәк, килештек, — дигән Иван Иванович. Аннары тагын үз эшенә керешкән — кәгазь өеменнән бер битне алып, аңа «Рөхсәт итәргә. Иван Иванович» дип язган да яңа кәгазь битенә үрелгән.

УНСИГЕЗЕНЧЕ БҮЛЕК

Икенче көнне балалар бакчасы янына зур йөк машинасы килеп, ике эшче аннан мең данә кирпечне бушатып киткән.

— Төзергә беркем дә комачауламасын өчен, безгә жиребезне койма белән әйләндереп алырга кирәк, — дигән Галя.

— Дөрес, — дип килешкән Гена. — Эшне шуннан башлыйбыз да!

Алар төрле урыннан берничә дистә такта эзләп алып, биләмә почмакларына дүрт багана утыртканнар да биек булмаган койма корганнар. Шуннан соң эш кайный башлаган. Чебурашка белән Галя измә китереп торган, ә крокодил, брезент альяпкыч бәйләп, ташчыга әверелгән. Генаны бер генә нәрсә борчыган:

— Аңлайсыңмы, — дигән ул Чебурашкага, — мине танышларым күрер дә «Менә сиңа мә, крокодил Гена башы белән шундый житди булмаган эш белән шөгыйльләнә» диярләр. Ничектер уңайсыз килеп чыга.

— Ә син битлек ки, — дигән Чебурашка. — Ул чакта беркем танымас!

— Чыннан да! — дип, маңгаена суккан крокодил. — Ничек үземнең башыма килмәгән?

Шуннан соң ул йорт төзелешенә гел битлектән килә башлаган. Ә битлекле крокодилны беркем танымаган.

Тик бервакыт Генаның алмашчысы крокодил Валера гына, койма буеннан үтеп барышлый:

— О-һо-һо, мин кемне күрәм! Крокодил Гена төзелештә эшли! — дип кычкырып җибәргән. — Эшләр барамы?

— Эшләр бара, — дигән Гена, тавышын үзгәртеп. — Тик мин Гена түгел — бу бер. Икенчедән, мин бөтенләй крокодил түгел!

Шуның белән ул Валераны бик тиз урынына утырткан.

УНТУГЫЗЫНЧЫ БҮЛЭК

Беркөнне кич белән крокодил төзелешкә беренче булып килгән. Караса, койманың буеннан буена

«САК БУЛЫГЫЗ: УСАЛ ЭТ!»

дип язылган, ди.

«Менә сиңа мә! — дип уйлаган крокодил. — Кем алып килгән икән аны? Бәлки, Чебурашкадыр? Аның сәер танышлары күп бит». Крокодил, бер басмага утырып, Чебурашканы көтә башлаган. Ярты сәгатьтән, ниндидер жыр көйли-көйли, Чебурашка да пәйда булган.

— Син белмисеңме, — дигән крокодил, — монда каян усал эт килеп чыккан икән?

Чебурашканың күзе маңгаена менгән.

— Белмим, — дигән ул. — Кичә юк иде ул. Бәлки, аны Галя китергәндер?

Галя килгәч, аның да эт турында белмәве ачыкланган.

— Димәк, ул эт үзе килгән, — дип фаразлаган Чебурашка.

— Үзе? — дип гаҗәпләнгән крокодил.

— Ә коймага кем язган?

— Үзе үк язгандыр да. Юк-бар белән борчымасыннар өчен, — дигән кыз. — Һәрхәлдә, ничек булса да, аны моннан чыгарырга кирәк! Әйдәгез, колбаса кисәген бауга бәйлибез дә койма аша ыргытабыз. Эт аны теше белән эләктереп алгач, үзен капка аша өстерәп чыгарырбыз.

Шулай эшләгәннәр дә. Чебурашканың кичке ашыннан кол-

баса кисэген алып, бауга бэйлэгәннәр, аннары аны койма артына ыргытканнар. Тик бауны беркем дә тартмаган.

— Ә бәлки, ул колбаса яратмыйдыр? — дигән Чебурашка. — Бәлки, ул балык консервын яратадыр? Яки, әйतिक, сыр куелган бутерброд?

— Әгәр ыштаным яңа булмаса, — дип җенләнгән Гена, — күрсәтер идем мин аңа күрмәгәнән!

Койма артыннан көтмәгәндә зур тизлек белән бер песи сикереп чыкмаган булса, эш ни белән төгәлләнер иде, билгесез. Песинең авызында — теге бауга таккан колбаса, ә үзе дусларга бер генә карап алган да шундый ук тизлек белән юкка да чыккан. Чебурашка колбасалы бауны тартып алырга да өлгерми калган.

— Нәрсә булды инде бу? — дигән ул, моңсуланып. — Бер нәрсә язалар, башка нәрсә килеп чыга. — Ул капкадан эчкә кергән. — Монда бернинди эт юк!

— Булмаган да! — дигән Галя. — Кемнеңдер безгә кома-
чаулуйсы килгән. Бары шул!

— Ә мин беләм кем икәнән! — дип кычкырып жибәргән
Гена. — Бу — Шапокляк карчык! Башка беркем түгел! Аның
аркасында без кич буе эшләмәдек! Иртәгә ул тагын берәр
нәрсә уйлап табачак. Күрерсез!

— Иртәгә ул берни уйлап тапмаячак! — дигән ышаныч-
лы итеп Чебурашка. Ул коймадагы беренче язуны сөртеп ат-
кан да

«САК БУЛЫГЫЗ: УСАЛ ЧЕБУРАШКА!»

дип язып куйган. Аннары ул ныклы да, озын да бер колга та-
бып, аны эчке яктан капкага сөягән. Әгәр кем дә булса күп
белергә теләгән борынын капкадан тыкса, колга, һичшиксез,
аның түбәсенә бәрәчәк иде. Шуннан соң Галя, Гена һәм
Чебурашка тынычлап өйләренә таралышкан.

ЕГЕРМЕНЧЕ БҮЛЕК

Һәр кичне, караңгы төшкәч, Шапокляк карчык үзенең юлбасарлык эшләре белән өеннән чыгып китә икән. Ул афиша һәм плакатлардагы сурәتلәргә мыеклар ясаган, чүп савытларындагы чүпләрне бушатып тараткан, уенчык пистолетыннан атып, сирәк-мирәк үтеп йөрүчеләрне куркыткан. Бу кичтә дә өйрәтелгән күсесе Лариска белән өеннән чыгып, шәһәргә таба юнәлгән. Беренче эш итеп, тагын берәр тәртипсезлек ясар өчен, яңа өй төзелешенә барырга булган. Койма буена барып житкәч,

«САК БУЛЫГЫЗ: УСАЛ ЧЕБУРАШКА!»

дигән язуны күреп алган.

«Кызык, — дип уйлаган карчык, — кем икән ул усал Чебурашка? Карарга кирәк!» Аның капканы ачып, эчке якка күз саласы килгән. Шулай эшләве булган, капкага сөялгән күсәк туп-туры аның борынына китереп бәргән.

— Юлбасарлар! — дип кычкырып жибәргән карчык. — Башкисәрләр! Кирәгегезне бирәчәкмен хәзер! Менә күрерсез! — Шул сүзләр белән күсесен култык астына кыстырган да зоопарк ягына йөгөргән.

Шапокляк карчыкның башында үч алуның яңа планы өлгереп житкән. Ул зоопаркта Кошчык кушаматлы бик усал һәм тилемсә мөгезборын яшәгән белгән. Якшәмбе көннәрендә, кулга ияләштерү ниятеннән, карчык аны күмәчләр белән сыйлый торган булган. Мөгезборын инде биш күмәч ашап бетергән, шуңа күрә Шапокляк аны кулга ияләшкән дип уйлаган. Ул аңа, төзелешкә барып, «усал Чебурашка»ның күрмәгән

күрсәт һәм андагы бөтен нәрсәне җимер, дип боерырга теләгән. Тик зоопаркның капкалары бикле булып чыккан. Озак уйлап тормыйча, Шапокляк койма аша сикергән дә мөгезборын яшәгән читлеккә таба киткән. Мөгезборын бу вакытта, әлбәттә, йоклаган булган. Йоклаганда, билгеле инде, гырлаган. Өстәвенә ул шундый каты гырлаган, хәтта аның бу тавышка йоклый алуы да гаҗәп тоелган.

— Әй, син, тор! — дигән аңа карчык. — Эш бар!

Ләкин Кошчык берни ишетмәгән. Карчык, читлек аша кулын тыгып, аңа йодрыгы белән суккаларга керешкән. Монысының да бер нәтижәсе булмаган. Карчыкка бер озын таяк эзләп табып, шул таяк белән мөгезборынның аркасына бәргәләргә туры килгән. Ниһаять, Кошчык уянган. Ләкин үзен уятканнарына бик тә ачуы килгән. Һәм, билгеле инде, кайчандыр ашаган күмәчләрен ул бөтенләй дә хәтерләмәгән.

Ә Шапокляк, читлекнең ишеген ачып: «Алга! Тизрәк!» — дип кычкырган да чыгу юлына таба йөгәргән. Мөгезборын исә «алга», «тизрәк» йөгәрәсе килгән өчен түгел, ә бу явыз карчыкны сөзеп егарга теләп, аның артыннан ташланган. Капкага килеп җиткәч, Шапокляк туктаган.

— Стоп! — дигән ул. — Капканы ачарга кирәк.

Әмма мөгезборын туктамаган. Йөгәргән шәпкә карчыкка шундый итеп китереп бәргән, ул күз ачып йомганчы койма аша очып чыгуын сизми дә калган, ди.

— Бандит! Башкисәр! — дип кычкырган карчык, авырткан җирләрен уа-уа. — Күрсәтәм мин сиңа хәзер!

Ләкин ул берни дә күрсәтергә өлгөрмәгән, мөгезборын, капканы җимереп, аны моннан ары да куа киткән.

— Каһәр суккан нәмәрсә! — дип кычкырган карчык, йөгәргән уңайга. — Хәзер милициягә барам! Өйрәтерләр анда сине!

Тик милициягә барудан ни мәгънә: анда мөгезборыңга

түгел, аның үзенә жәза бирерләр иде. Ярый әле юлда үсеп утырган бер биек агачка юлыкканнар, карчык тиз генә шуның иң очына үрмәләп менеп киткән. Ботакка җайлап утырган да:

— Тәртип, — дип җиңел сулап куйган. — Монда ул менә алмаячак. Ку-ку!

Мөгезборын таптанып торган-торган да, бер кырыйдагы канәу эченә кереп, йокларга яткан.

ЕГЕРМЕ БЕРЕНЧЕ БҮЛЕК

Ә бу вакытта кич буге крокодил янында утырган Чебурашка, ниһаять, өөнә кайтырга булган. Юл уңаеннан яңа өй төзелешенә кереп, анда тәртипме-юкмы икәнлеген тикшереп чыгарга уйлаган. Хәзерге заманда монысы да һич артык түгел. Чебурашка акрын гына караңгы урам буйлап атлый икән. Шөһүрдә барысы да йоклый, әйләнә-тирәдә шылт иткән тавыш та юк. Әмма кинәт нәкъ Чебурашканың баш очында биек агачта нидер кыштырдагандай тоелган.

— Кем анда? — дип сораган ул.

— Бу мин, — дигән зәгыйфь кенә тавыш. — Шапокляк карчык.

Чебурашка ботаклар арасынан иске танышын чамалап алган.

— Ә нишлисез сез анда?

— Эленеп торам, — дигән карчык. — Ике сәгать инде.

— Аңлашылды, — дигән дә Чебурашка юлын дәвам иткән.

Аны карчыкның жавабы һич тә гажәпләндермәгән, чөнки аннан теләсә нәрсә көтәргә була бит. Әгәр ул ике сәгать бue агачта эленеп тора икән, димәк, нишләгәнән белә. Тик соңгы минутта ул кире борылган.

— Кызык, сез анда күпме вакыт үрмәләдегез икән? Бер сәгәттән дә ким түгелдер?

— Шулайдыр менә! — дигән карчык. — Мин андый ук мыштырдык түгел. Мин монда ун секундта үрмәләдем!

— Ун секундта? Шулай тизме? Ә ни өчен?

— Чөнки мине мөгезборын куа иде. Менә ни өчен!

— Менә сиңа мә-ә, — дип сузган Чебурашка. — Ә кем аны зоопарктан чыгарган соң? Ни өчен?

Тик карчык монысын аңлатып торырга теләмәгән:

— Күп белсәң, тиз картаерсың, — дип кенә куйган.

Чебурашка уйга калган. Бу явыз һәм тилемсә мөгезборын турында күп ишеткәне булган аның, димәк, нидер эшләргә кирәк. Юкса Шапокляк кына түгел, шәһәрнең башка кешеләре дә, чыршы уенчыклары кебек, агач башларында эленеп то-
рачак. «Кая, эзләп карыйм әле мин аны», — дигән безнең герой. Берничә секундтан ул мөгезборынга килеп төртелгән. Анысы, котырып, батыр артыннан ташланган. Шулай коточкыч тизлек белән болар урам буйлап чапканнар. Чебурашка, ниһаять, бер йорт почмагына борылган, ә мөгезборын ары чабып киткән. Хәзер инде Чебурашка, мөгезборыннан калышма-ска теләп, аның артыннан чаба икән. Жәе чыкса, ул зоопаркка чылтыратып, ярдәмгә андагы хезмәткәрләрне чакырырга теләгән. «Аны тоткарлаган өчен, миңа нинди бүләк бирерләр икән?» — дип уйлый икән үзе. Ул «Суга батучыларны коткарган өчен», «Батырлык өчен», «Хезмәт өчен» дигән медальләр барлыгын белә. «Суга батучыларны коткарган өчен» — бу очракка туры килми дә килми инде. Мөгаен, «Батырлык өчен»

дигәнән бирерләр», — дип уйлаган ул, Кошчыкны куып барганда. Әмма котырган мөгезборыннан үзенә качарга туры килгәндә, «Юк, «Батырлык өчен» бирмәсләр...» дигән фикер өстенлек иткән. Ә инде шәһәр буйлап унбиш чакрым араны чабып үткәч, ул үзенә «Хезмәт өчен» медаленә лаек икәнлегенә ышанган. Менә Чебурашка бер кырыйдарак торган кечкенә ялгыз өйне күрәп алган да шул якка йөгәргән. Мөгезборын да аннан калышмаган. Өйне әллә биш, әллә алты тапкыр әйләнәп үткәннәр. Хәзер кемнең кемне кууы да аңлашылмый башлаган: Чебурашка — мөгезборыннымы, мөгезборын — Чебурашканымы? Бу буталчыкны чишәр өчен, Чебурашка бер читкә сикәргән. Мөгезборын әйләнәп йөргәндә, тыныч кына шундагы эскәмиягә утырып, берәз уйланып алган. Кинәт аның башына шәп бер фикер килгән.

— Әй, иптәш! — дип кычкырган ул мөгезборынга. — Әйдә минем арттан!

Шулай дигән дә алга таба тарая барган озын урам буйлап чабып киткән. Тора-бара урам шулкадәр тарайган, мөгезборын анда сыймый башлаган. Ул, шешәдәге бөке кебек, йортлар арасында кысылып калган! Иртә белән аны алырга зоопарк хезмәткәрләре килгән. Алар Чебурашкага бик озаклап рәхмәт әйткәннәр, хәтта киләчәктә, үзләреннән артса, аңа тере фил баласы бүләк итәргә дә вәгъдә биргәннәр.

Ә Шапокляк карчыкны агачтан ул көнне тулы бер янғын командасы төшергән.

ЕГЕРМЕ ИКЕНЧЕ БҮЛЕК

Хәзер инде төзелешкә беркем дә комачауламаган. Ләкин эш барыбер бик әкрән барган.

— Әгәр без һаман өчөбез генә эшләсәк, — дигән бервакыт Гена, — аны бер елдан да тизрәк төзеп бетерә алмабыз! Безгә, һичшиксез, ярдәмчеләр кирәк!

— Дөрөс! — дип хуплаган аны Чебурашка. — Хәтта мин аларны каян табасын да беләм.

— Каян?

— Хәзер әйтәм. Без йортны кем өчен салабыз?

— Дуслашырга теләүчеләр өчен!

— Әнә шулар ярдәм итсен дә инде безгә! Дөрөсме?

— Дөрөс! — дип кычырып жибәргәннәр Галя белән крокодил. — Син моны бик шәп уйлап тапкансың! Аларны берсүзсез чакырырга кирәк!

Шулай итеп, төзелешкә ярдәмчеләр килә башлаган. Жираф Анюта, маймыл Мария Францевна һәм, әлбәттә инде, икеле патшасы Дима. Алардан тыш төзүчеләргә тәрбияле, тыйнак, гел бишлегә генә укучы Маруся исемле кыз да килеп кушылган. Артык тыйнак-сабыр булып, күзгә бәрелеп тормаганга күрә, аның да дуслары юк икән. Аның өй янында пәйда булып, ярдәм итә башлавын беркем сизмәгән дә. Аны дүртенчеме, бишенчеме көндә генә абайлап алганнар. Төзүчеләр төнгә кадәр эшләгәннәр. Ә инде караңгы төшкәч, жираф, тешләре белән фонарь эләктереп, төзелеш мәйданын яктыртып тора икән. Тик моның өчен аңа рәхмәт әйтергә ярамаган, югыйсә ул «Рәхмәтеңә рәхмәт» дип әйтер өчен авызын ачса, тешендәге фонаре ычкынып китеп, эшләүчеләрнең башына төшәр иде.

Ничектер кич белән яктылыкка кулына блокнот тоткан озын буйлы бер жирән гражданин килеп кергән.

— Исәнмесез! — дигән ул, — мин газетадан. Сез монда нәрсә эшлисез?

— Без йорт салабыз, — дигән Гена.

— Нинди йорт? Ни өчен? — дип сораша башлаган хәбәрче. — Мине саннар кызыксындыра.

— Безнең йорт кечкенә булачак, — дип аңлаткан крокодил. — Киңлегенә — биш, озынлыгы биш адым гына.

— Ә ничә катлы?

— Бер генә катлы.

— Язып куям, — дигән хәбәрче, блокнотына нидер сызгалап. (Бу вакытта жираф аңа

фонарь белән яктыртып торган.) — Аннары?

— Безнең дүрт тәрәзәбез, бер ишегебез булачак, — дип дәвам иткән Гена. — Биеклегенә ике метр гына. Теләгән һәркем, монда килеп, үзенә дус сайлаячак. Менә монда, тәрәзә буена, эш өстәле куячакбыз. Ә монда, ишек янында — килүчеләр өчен диван.

— Ә төзелештә кем эшли?

— Без барыбыз да, — дип күрсәткән Гена. — Мин, Чебурашка, жираф, икеле капчыгы Дима һәм башкалар.

— Ярар, булды, барысы да ачыкланды, — дигән хәбәрче. — Тик сезнең саннарыгыз бер дә кызык түгел. Бераз төзәтергә туры килер. — Шулай дип, ул чыгу юлына юнәлгән. Аннары: — Сау булыгыз! Иртәгә чыгасы газеталарны укыгыз! — дип өстәгән.

Иртәгесен безнең дуслар газетадан менә нинди хәбәр укып шаккатканнар:

«ЯҢАЛЫКЛАР

Безнең шәһәрдә искиткеч йорт — Дуслык йорты төзелә. Биеклегә — ун кат. Киңлегә — илле адым. Озынлыгы да шундый ук. Төзелештә ун крокодил, ун жираф, ун маймыл һәм ун отличник эшли. Дуслык йорты тиешле срокка төзелеп бетчәк».

— Әйе, — дигән «ун крокодил», хәбәрне бергәләп укып чыкканнан соң. — Шулкадәр төзәтергә кирәк бит!

— Ялганчы ул! — дигән «ун отличник», борынын тарткалап. — Без мондыйлар белән очрашкаладык.

Моннан соң төзүчеләр бертавыштан бу озын гражданинны төзелешкә якын китермәскә дигән карарга килгәннәр.

ЕГЕРМЕ ӨЧЕНЧЕ БҮЛЕК

Йорт көнлөп түгел, сәгатьлөп үскән. Башта ул крокодилның тезеннән генә булган. Аннары — муеныннан. Аннары, кулын да кертөп, тулысынча каплаган. Барысы да канәгать калган. Тик Чебурашка гына көннән-көн моңсулана бара икән.

— Сиңа ни булды? — дөп сораган аннан беркөнне крокодил. — Күңелсөзлекләрең бармы әллә?

— Әйе, — дөгән Чебурашка. — Безнең кибетне ябарга жыеналар. Бәясе төшерелгән товарларны беркем дә сатып алмый.

— Нигә моңа кадәр әйтмәдең? — дөп сораган крокодил кабат.

— Минем сезне юк-бар белән борчыйсым килмәде. Үз мәшәкатьләрегез дә житәрлек бит!

— Ничек инде «юк-бар» булсын? — дөп кычкырып жибәргән крокодил.

— Йә, ярар, без сиңа ничек булса да ярдәм итәрбез.

— Уйлап таптым! — дөп игълан иткән ул биш минуттан. — Синәң кибетең сәгать ничәдә ачыла?

— Унбердә.

— Ярар, барысы да тәртиптә булыр!

Икенче көнне крокодил, беренче чиратта, эшеннән сорап киткән. Аның урынына зоопаркта алмашчысы Валера кизү то-рып калган. Ә Гена һәм аның бу иртәдә вакыты булган дуслары, ачылышына ике сәгать кала, кибет ишеге янына жыелганнар. Гена, Галя, Дима, озын аяклы жираф һәм Чебурашка үзе, ишек төбөндә таптанып, тәрәзәләргә карый-карий, түземсөзләнөп:

— Кайчан ачыла инде бу кибет? Кайчан ачыла инде? —
дип сөйлөнгәннәр.

Кибетнең директоры белән сатучылар да килгән. Алар да,
тәрәзэләргә карап:

— Кайчан ачалар инде кибетне? Кайчан ачалар? — дип
кабатларга керешкәннәр.

Янәшәдән өйрәтелгән күсесе белән Шапокляк карчык үтеп бара икән. Уйлаган-уйлаган да, ул да чиратка баскан. Зур сумкалы бәләкәй карт үтеп бара икән, ул аннан монда нәрсә сатачакларын сораган. Карчык җавап кайтармаган, мәгънәле итеп иңбашларын гына сикертеп куйган. «Мөгаен, берәр кызыклы әйбердер», — дип уйлаган карт һәм шулай ук тәрәзәләргә карарга керешкән. Кыскасы, кибет ачылганчы, чират бик нык озынайган. Сәгать унбердә ишекләр ачылуга, барысы да кибет эченә ыргылган һәм кулларына ни эләгә — барысын сатып алырга тотынганнар. Ике сәгать чират торып, берни дә алмасаң, күңелсез булыр иде. Тик керосин лампалары гына беркемгә кирәкмәгән. Чөнки бар кешедә электр уты булган. Шул чакта кибет директоры, буяу алып, мондый белдерү язган:

**«КЕРОСИН ЛАМПАЛАРЫ БАР. ИШЕГАЛДЫННАН САТЫЛА.
БЕР КУЛГА — ИКЕ ГЕНӘ ДАНӘ».**

Сатып алучылар шул ук минутта ишегалдына ыргылып, сатулаша-сатулаша, керосин лампалары ала башлаган. Сатып ала алганнары үз-үзләреннән бик канәгать калган, ә кемгә җитмәгән — алары бик борчылган һәм кибет җитәкчелеген сүккән. Шапокляк карчыкка килгәндә, ул хәтта ике пар сатып алган — үзенә дә, Ларискасына да. Ул лампалары бүгенгә кадәр саклана, ди әле. Кем әйтмешли, кара көнгә.

ЕГЕРМЕ ДҮРТЕНЧЕ БҮЛЕК

Бер якшәмбе көнне Гена, бөтен төзүчеләргә мөрәҗәгать итеп:

— Өйнең стеналары инде әзер диярлек, — дип белдергән. — Хәзер түбәне ни белән ябасын хәл итәргә кирәк.

— Ничек инде «ни белән»? — дигән жираф. — Бу бит бик гади эш! — Ул, иелеп, стенага дәрәс куелмаган кирпечне төзәткән дә: — Түбәне, гадәттә, су үткәрми торган материалдан ясыйлар. Хәер, аны бөтенләй ясамаска да була бит! — дип белдергән.

— Рәхмәт! — дигән крокодил Анютага. — Хәзер безгә барысы да аңлашыла башлады. Ә безнең хөрмәтле маймылыбыз ни әйтер икән?

Мария Францевна бер генә минут уйланып торган да, кесәсеннән чиста кулъяулык алып, бөтен хәзинәсен шунда чыгарып салган. Аннары:

— Берни дә, — дигән дә бар булган әйберен кабат авызына тутырырга тотынган.

Сүз уңаеннан, соңгы көннәрдә маймылның яңаклары тагын да ныграк кабарып киткән. Чөнки яңа танышлары да вак-төяк әйберләрен саклап торырга аңа бирә башлаганнар. Әйтик, әгәр сез урамда чемодан ачкычы тапсагыз, ә чемоданның үзен әлегә тапмасагыз, ул ачкычны рәхәтләнеп маймылга тапшырырга мөмкин булган. Ә инде чемоданны тапканда, аның ачкычы сезне ышанычлы урында көтеп торган.

— Ярар, алайса, — дип дәвам иткән Гена. — Беркем дә бернинди киңәш бирә алмыймыни?

— Ә миңа әйтергә мөмкинме? — дигән сабыр кыз Маруся. — Мин уйлап таптым кебек. Менә безнең өй тирәли койма тора. Хәзер ул безгә кирәкми бит. Түбәне аның белән ябып була!

— Ура! — дип кычкырган төзүчеләр. — Ул дөрөс уйлап тапкан!

— Килешәм, — дигән Гена. — Ул чакта миңа кадаклар кирәк булчак. — Күңеленнән исәпләп карагач: — Якынча кырык кадак! Аларны каян алырга соң? — дип өстәгән.

Барысы да карашын Чебурашкага юнәлткән.

— Кирәк булгач кирәк! Мин, һичшиксез, кадак табачакмын!

Бераз уйланып торгач, ул шәһәр читенә чыгып киткән. Анда шәһәрнең төп төзелеш склады урнашкан булган. Склад капкасы төбендәге эскәмиядә киез итек кигән баш кладовщик утыра икән. Чебурашка сүзне ерактан башламакчы булган.

— Кояш жылыта, үләннәр яшәрә! — дигән ул. — Ә безгә шулкадәр кадак кирәк! Бераз бирмәссезме икән?

— Бу — үләннәр яшәрүе түгел, — дигән кладовщик. — Буяу түккәннәр. Ә кадак юк. Һәр әржәсе исәптә.

— Аның каравы кошлар сайрый, — дигән Чебурашка. — Тыңлап туйгысыз. Ә бәлки, артыграгы бардыр? Безгә күп кирәкми бит.

— И-и, бу кошлар сайравы булса икән, — дип авыр сулаган кладовщик. — Капкалар шулай шыгырдый. Эзләп тә тормыйм! Бер артык әйбер дә юк!

— Кызганыч, — дигән Чебурашка, — кошларның сайравы. Ә без Дуслык йорты төзибез!

— Дуслык йорты? — дип кызыксынган кладовщик. — Алайса, эш башка. Ул чакта бирәм мин сиңа кадак. Ярар, алайса, ал инде! Тик мин сиңа бөгелгән кадаклар гына бирәм. Барамы?

— Бара! — дип сөенгән Чебурашка. — Зур рәхмәт! Тик сез миңа бер уңайдан бөгелгән чүкеч тә бирегез инде!

— Бөгелгән чүкеч? — дип гажәпләнгән кладовщик. — Ә нәрсәгә ул?

— Ничек инде «нәрсәгә»? Бөгелгән кадакларны кагарга!

Монда инде дөньяны күп күргән киез итекке кладовщик та тыела алмыйча рәхәтләнеп көлеп жибәргән.

— Ярар, булгач булсын инде, төз кадаклар бирәм сиңа. Бөгелгәннәрен үзем турайтырмын. Мә, тот.

Чебурашка, шатланып, төзелешкә кайтып киткән.

ЕГЕРМЕ БИШЕНЧЕ БҮЛЭК

Менә өй төзелеп беткән диярлек. Аз-маз гына эше калган. Эчке һәм тышкы яктан буярга гына кирәк. Тик монда дуслар арасында фикер каршылыклары килеп чыккан. Крокодил Гена, үзе яшел булгач, өйне тыштан яшел булырга тиеш дип уйлаган. Чөнки ул — күзләр өчен иң күңеллесе. Коңгырт маймыл Мария Францевна күзләр өчен иң яхшысы коңгырт төс дип санаган. Ә озын Анюта аның саен: «Иң яхшысы — жираф төсе, — дип кабатлап торган. — Өйне шундый төскә буясаң, шәһәрнең бөтен жирафлары төзүчеләргә рәхмәтле калыр», — дигән. Ахыр чиктә Чебурашка һәркемгә бер стенаны сайлап алырга да үзе теләгән төскә буярга тәкъдим иткән. Өй бик матур килеп чыккан. Стеналары төрле-төрле: берсе яшел, берсе коңгырт, берсе сарыга кара бизәкле булган. Дүртенчесе исә салават күперенең төрле төсләре белән балкып торган, чөнки аны икеле патшасы Дима буяган. Ә аның иң яраткан төсе булмаган, шуңа күрә пумаласын чиратлап әле бер, әле икенче буяуга манып рәхәтләнгән.

— Беләсеңме, — дигән Галя Чебурашкага, — Гена белән без йортны ачу тантанасында котлау сүзен сиңа бирергә булдык.

— Тик мин куркам, мин моны булдыра алмам, — дигән Чебурашка. — Минем беркайчан да тантаналарда чыгыш ясаганым юк!

— Борчылма, булдырырсың, — дип тынычландырган аны Галя. — Бераз күнекмәләр ясарга гына туры килер. Мин сиңа бер кечкенә шигырь бирермен, ә син шуны гел кабатлап йөрерсең. Тотлыкмый-нитми кабатларга өйрәнсәң, димәк, син теләсә нинди котлау сүзен сөйли алырсың.

Ул аңа үзенең балачагыннан истә калган бер тизәйткечне кабатлаткан: «Мич башы, мич башында — биш мәче, биш мәченең — биш башы. Биш мәченең биш башына ишелмәсен мич ташы».

— Һи-и, бу бик жиңел шигырь бит, — дигән Чебурашка. — Мин аны бик тиз өйрәнәчәкмен. — Шунда ук әйтеп тә күрсәткән: — Биш башында мич мәче, бич мәченең мич башы...

«Юк, мин нәрсәнедер дәрәс әйтмим, ахры, — дип уйлаган ул. — Ничек инде «биш башында мич мәче»? Мәче мич булмый бит инде, биш була... Димәк, миңа тагын шөгыйльләнергә туры киләчәк. Югыйсә ике сүзгә дә бер-берсенә бәйли алмыйм икән бит...»

Шулай итеп, ул төнә буге тизәйткеч әйтү белән шөгыйльләнеп чыккан!

ЕГЕРМЕ АЛТЫНЧЫ БҮЛЕК

Бәйрәм гажәп күңелле узган. Төзүчеләрнең барысы да анда матур киенеп, шатланышып килгәннәр. Крокодил Гена иң затлы костюмын, иң матур салам эшләпәсен кигән. Галя яраткан кызыл башлыгыннан тагын да сөйкемлерәк күренгән. Ә жираф Анюта белән маймыл Мария Францевна яңа гына химчисткадан чыккан шикелле тоелган. Галя, Гена һәм Чебурашка өчәүләп баскычка чыгып басканнар.

— Хөрмәтле гражданныр, — дип башлап җибәргән Галя.

— Хөрмәтле гражданныр, — дип дәвам иткән крокодил.

— Шулай ук хөрмәтле бала гражданныр, — дип кушылган Чебурашка, ни дә булса әйтү максатыннан.

— Хәзер сезгә Чебурашка котлау сүзен әйтер, — дип нәтижә ясаган Галя.

— Сөйлә! — дип, крокодил Чебурашкага төрткән. — Син әзерме?

— Әжер, әлбәттә, — дигән төне буге тизәйткеч әйтә-әйтә теле көрмәкләнеп беткән Чебурашка. — Төне буге чөгильләндем.

Шулай итеп, ул менә нинди нотык тоткан:

— Нәрчә әйтә алам инде мин? Без барыбыз да бик чат! Төжедек, төжедек һәм, ниһаять, төжеп сыктык! Барыбызга да дан! Ура!

— Ура! — дип кушылган төзүчеләр.

— Йә, нисек, сәп килеп сыктымы минем сыгыш? — дип сораван Чебурашка.

— Сәп! Афәрин! — дип мактаган аны Гена, аннары бусага аша тарттырылган кызыл тасманы тешләп өзгән.

Чебурашка гомуми алкышлар астында ишекне ачып жибәргән дә... кинәт башына зур кызыл кирпич килеп төшкән. Чебурашканың башында бөтен нәрсәнең асты өскә килгән. Ул инде кайда һава, кайда жир, кайда өй һәм кайда үзе икәннен аңлый алмый торган. Шуңа да карамастан ишек өстенә кемнең кирпич куюын бик тиз чамалап алган.

— Ух, сине, бәхетсез Шапокляк! Мин синең белән бер исәпләшермен әле!

Ә бәхетсез Шапокляк бу минутта күзәтү торбасы аша үз өенең балконыннан Чебурашканың башы күбеп чыкканны карап тора икән. Ул хәтта өйрәтелгән күсесе Ларискага да торбадан карарга рөхсәт иткән. Икесе дә моңа кадәр булмаганча бик бәхетле, ди.

ЕГЕРМЕ ЖИДЕНЧЕ БҮЛӨК

— Хәзер инде эшкә тотынырга вакыт, — дигән Галя.

— Кемгә дуслар кирәк, барысын да шушы кенәгәгә язачакбыз. Әйдәгез, кем беренче?

Ләкин барысы да тып-тын калган. Ни гажәп, беркем дә беренче булырга теләмәгән.

— Йә, кем соң беренче? — дип кабатлап сораган Гена. — Беркем дә юк микәнни?

Берәү дә эндәшмәгән.

Шунда Галя, озын аяклы жирафка карап:

— Әйтегез әле, сезгә дуслар кирәк түгелмени? — дигән.

— Кирәк түгел, — дип җавап биргән Анюта. — Минем дустым бар инде.

— Кем соң ул? — дип сораган Чебурашка.

— Ничек инде «кем»? Маймыл! Без аның белән күптән душлаштык!

— Ә сез аның белән ничек йөрисез соң? — дип сораган Чебурашка кабат. — Ул бит чокырга төшеп китәргә мөмкин!

— Юк, мөмкин түгел, — дигән жираф. Ул, иелеп, крокодилның салам эшләпәсен тешләп алган да дәвам иткән: — Без йөрергә чыкканда, ул, яка кебек булып, минем муенда утыра. Безгә шулай сөйләшергә дә бик уңайлы.

— Менә сиңа мә! — дип гажәпләнгән Чебурашка. — Бу нич тә минем башыма килмәс иде.

— Ә син соң, Дима? — дип сораган Галя. — Син дә дус таптыңмы әллә?

— Таптым, — дип җавап кайтарган Дима. — Ничек кенә таптым әле!

— Кем соң ул, сер булмаса? Күрсәт аны безгә!

— Менә кем! — дигән Дима, бармагы белән Марусяга күрсәтеп.

— Ләкин бит аның бер генә икелесе дә юк! — дип гажәпләнгән Гена.

— Моңысы начар, әлбәттә, — дигән Дима. — Ләкин иң мөһиме икелеләр түгел. Әгәр кешенең икелесе юк икән, ул бернигә ярамый дигән сүз түгел! Аның каравы аннан өй эшләрен күчереп була, ул миңа дәрес хәзерләргә дә булыша. Менә шул!

— Ярар соң, — дигән Галя. — Дус булыгыз! Без шатланырбыз гына. Дәрес әйтәмме мин?

— Дәрес, — дип килешкәннәр Гена белән Чебурашка. — Тик, бөтенесе дуслашып беткәч, без кемне дуслаштырырбыз соң?

Әйе, сорау дәрес куелган. Моннан соң дуслашырга теләүчеләр табылмаган бит.

— Ничек болай була инде? — дигән Чебурашка, моңаеп. — Төзедек, төзедек, барысы да юкка булдымы?

— Нич тә юкка түгел, — дип каршы төшкән Галя. — Беренчедән, без жираф белән маймылны дуслаштырдык. Дәресме?

— Дәрес! — дип кушылганнар барысы да.

— Икенчедән, без Дима белән Марусяны дуслаштырдык. Дәресме?

— Дәрес! — дип кычкырганнар барысы да.

— Өченчедән, безнең хәзер яңа өебез бар. Без аны кемгә дә булса бүлөк итә алабыз. Мәсәлән, Чебурашкага. Югыйсә ул телефон будкасында яши бит. Дәресме?

— Дәрес! — дип кычкырганнар барысы да өченче тапкыр.

— Юк, дәрес түгел, — дигән кинәт Чебурашка. — Бу өйне миңа түгел, ә безнең барыбызга да бирергә кирәк. Без монда клуб ясарбыз да кичләрен уйнарга, бер-беребез белән очрашырга шушында жыелырбыз.

— Ә син нишләрсен соң? — дип сораган крокодил. Наман да шулай телефон будкасында яшәрсенме?

— Борчылмагыз, — дигән Чебурашка. — Мин жаен табармын. Әгәр мине балалар бакчасына уенчык итеп алсалар, бик шәп булыр иде! Көндөз мин балалар белән уйнасам, төннәрән

анда йоклар һәм балалар бакчасын саклар идем. Тик анда мине беркем алмас шул, чөнки мин билгесез бер зат лабаса.

— Ничек инде «билгесез зат»?! — дип кычкырган крокодил. — Бик тө билгеле! Үзем дә шундый билгесез зат булып идем әле!

— Без синең өчен барыбыз да сорарбыз, — дигәннәр жәнлекләр. — Сине теләсә кайсы балалар бакчасы эшкә алачак, әле рәхмәт тө әйтәчәкләр!

— Ярар, алайса, — дигән Чебурашка, — ул чакта мин бик бәхетле!

Безнең геройлар шулай эшләгән дә. Яңа өйдән клуб ясаганнар, Чебурашканы уенчык итеп балалар бакчасына биргәннәр. Барысы да бик канәгать калган. Шуңа күрә мин,

«ТӘМАМ»

дигән соңгы сүзне язарга дип, кулыма каләм алдым. Әмма бу сүзне язып куюым булды, минем янга Чебурашка йөгереп килеп житте.

— Ничек инде «тәмам»? — диде ул. — «Тәмам» дип язарга ярамый. Мин теге явыз Шапокляк карчыктан үчемне алмадым бит әле! Без башта исәпләшик, аннары «Тәмам» дип язсаң да була.

— Ярар соң, — дидем мин, — исәпләшегез. Тик ничек килеп чыгар икән бу сезнең?

— Бик гади, — диде Чебурашка. — Менә күрерсез!

Чыннан да, барысы да бик гади булып чыкты. Икенче көнне Гена, Галя, Чебурашка бергәләп карчыкның ишегалдына барып керәләр. һәркайсының кулында төрле төстәге кабартылган шарлар бәйләме була. Шапокляк бу вакытта эскәмиядә яңа әшәкелекләр турында план корып утыра икән.

— Сезгә шар бүләк итәргәме? — дип сорый Чебурашка.

— Бушкамы?

— Әлбәттә, бушка!

— Бир! — дип, карчык Чебурашканың бөтен шарларын берьюлы эләктереп ала. — Кулыма тоткач, кире кайтмас! — дип тә өсти әле.

— Тагын кирәкме? — дип сорый Галя.

— Бир! — Хәзер инде аның кулында — ике бәйләм шар, ул аяклары белән чак-чак жиргә эләгеп тора башлый.

— Тагын кирәкмиме? — дип сүзгә кушыла Гена, үзендәге шар бәйләмен сузып.

— Әлбәттә!

Генаның шарлары да шунда ук комсыз карчыкның кулына күчә. Хәзер инде ике генә түгел, өч бәйләм шар карчыкны

югарыга күтәрә башлый. Ул шулай, әкрен генә җирдән аерылып, болытларга таба очып китә.

— Тик минем күккә күтәреләсем килми! — дип кычкыра карчык, ләкин соң була инде. Җил аны тагын да ераккарак-ераккарак очыра.

— Юлбасарлар! — дип кычкыра ул. — Мин әле кайтачакмын! Күрмәгәнегезне күрсәтәчәкмен! Берегезгә дә көн булмас!

— Ә бәлки, ул чыннан да кайтыр? — дип сорый Галя Чебурашкadan. — Ул чакта безгә, чыннан да, көн булмаячак.

— Борчылма, — дигән Чебурашка. — Җил аны бик-бик еракка алып китәчәк, һәм кешеләр ярдәменнән башка ул берничек тә кире кайта алмаячак. Ләкин ул хәзерге кебек зыянлы, явыз булып калса, аңа беркем ярдәм итмәс. Шулай булгач, ул безнең шәһәргә беркайчан да кайтып җитә алмас. Ничек, яхшы сабак бирдекме без аңа?

— Яхшы! — дигән крокодил.

— Яхшы! — дип килешкән Галя да.

Моннан соң инде миңа кабат кулыма каләм алып, кыскагына өч сүз язып куюдан башка чара калмады:

«БУ КЫЙССА ТӘМАМ».

ЭЧТӘЛЕК

Кереш сүз, аны укымасаң да була	3
Беренче бүлек	4
Икенче бүлек	8
Өченче бүлек	9
Дүртенче бүлек	12
Бишенче бүлек	14
Алтынчы бүлек	17
Жиденче бүлек	21
Сигезенче бүлек	23
Тугызынчы бүлек	28
Унынчы бүлек	31
Унберенче бүлек	34
Уникенче бүлек	37
Унөченче бүлек	38
Ундүртенче бүлек	40
Унбишенче бүлек	42
Уналтынчы бүлек	45
Унжиденче бүлек	47
Унсигезенче бүлек	50
Унтугызынчы бүлек	52
Егерменче бүлек	55
Егерме беренче бүлек	58
Егерме икенче бүлек	61
Егерме өченче бүлек	64
Егерме дүртенче бүлек	67
Егерме бишенче бүлек	70
Егерме алтынчы бүлек	72
Егерме жиденче бүлек	74

